

Vybrané druhy kriminality a jejich prevence na úrovni samosprávy

Bakalářská práce

Studijní program:

B7508 Sociální práce

Studijní obor:

Sociální práce a penitenciární péče

Autor práce:

Tomáš Tran

Vedoucí práce:

Ing. František Vlach, Ing.Paed.IGIP

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Vybrané druhy kriminality a jejich prevence na úrovni samosprávy

Jméno a příjmení: **Tomáš Tran**
Osobní číslo: P17000463
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Sociální práce a penitenciární péče
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Popsat a vyhodnotit úroveň preventivní spolupráce mezi Policií ČR, městem Rumburk a případně obecní policií při předcházení sociálně patologických jevů v souvislosti s mírou pocitu bezpečí obyvatel ve městě a zároveň šířit nástroje dobré praxe využívané na místní úrovni.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Anketa. Dotazník.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- FISCHER, S., 2014. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. Vyd. 2. rozšířené a aktualizované. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
- FISCHER, S., 2009. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-27813.
- FISCHER, S., 2006. Sociální patologie: propedeutika. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. ISBN 80-7044-812-1.
- GJURIČOVÁ, J., KUČERA, V., FEJFAR, J., KONÍČEK, T., PODIVÍNSKÁ, I., RAKUŠAN, V., VAŘEKA, J., 2017. Jak vytvořit Bezpečné město (obec). Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci s VISK. ISBN 978-80-906718-9-8.
- KRAUS, B., 2010. Sociální patologie. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-080-1.
- MÜHLPACHR, P., 2001. Sociální patologie. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2511-5.
- VYKOPALOVÁ, H., 2001. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0337-4.

Vedoucí práce:

Ing. František Vlach, Ing.Paed.IGIP
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

19. května 2020

Tomáš Tran

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce za jeho výjimečnou trpělivost a ohleduplnost k mému širokému zaměření a mému časově rozladěnému zpracovávání jednotlivých částí této bakalářské práce. Zároveň bych chtěl zde vypíchnout jeho kladný přístup ke konzultacím, které mi formou ústní, či elektronickou poskytl.

Anotace a klíčová slova v českém jazyce

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou prevence sociálně patologických jevů a prevence kriminality prostřednictvím tzv. tepelných map. Hlavním cílem této práce je informovat čtenáře o tzv. mapách budoucnosti, které jsou pouze obdobným nástrojem tepelných map. Práce se skládá ze dvou částí, tj. teoretické a praktické. V teoretické části této práce jsou uvedeny pojmy v oblasti kriminality a v oblasti sociální patologie. Součástí teoretické části je i popis prevence kriminality na lokální úrovni (na úrovni samosprávy) a vybrané druhy kriminality a druhů závažných sociálně patologických jevů, které se pak prolínají v praktické části. Praktická část je věnována samotnému výzkumu práce, jejíž obsahem je výzkum od stolu, tzv. desk research a popis tematického zaměření, cílové skupiny, metody a výsledků. Tato část je zakončena diskusí a návrhovými opatřeními, které mohou umožnit lépe reagovat na bezpečnostní situaci na místní úrovni.

Klíčová slova

Heat map, mapy budoucnosti, prevence kriminality, sociálně patologické jevy.

Anotace a klíčová slova v anglickém jazyce

Annotation

The bachelor's thesis deals with the prevention of socially pathological phenomena and crime prevention through so-called thermal maps. The main goal of this work is to inform the reader about the so-called maps of the future, which are only similar to the tool of thermal maps. The work consists of two parts, ie theoretical and practical. The theoretical part of this work introduces concepts in the field of crime and social pathology. Part of the theoretical part is also a description of crime prevention at the local level (at the level of self-government) and selected types of crime and the type of serious social pathological phenomena, which then intertwine in the practical part. The practical part is devoted to the research of the work itself, the content of which is research from the table, the so-called desk research and a description of the thematic focus, target group, methods and results. This section concludes with a discussion and proposal measures that can make it possible to respond better to the security situation at the local level.

Keywords

Crime prevention, Heat maps, maps of the future, social pathological phenomena.

Obsah

Úvod	12
1 Teoretická část	13
1.1 Úvod do problematiky	13
1.2 Pojmy v oblasti kriminality	13
1.2.1 Kriminalita obecně	13
1.2.2 Druhy kriminality	14
1.2.3 Prevence kriminality	15
1.2.4 Typy prevence kriminality	16
1.3 Pojmy v oblasti sociální patologie	18
1.3.1 Sociální patologie	18
1.3.2 Sociální deviace	20
1.3.3 Normalita a abnormalita	22
1.3.4 Asociální, disociální a antisociální chování	27
1.4 Prevence kriminality na lokální úrovni	27
1.4.1 Nástroje	28
1.4.2 Projekty a programy prevence kriminality	29
1.4.3 Mapy budoucnosti (kriminality) vs. Tepelné mapy	30
1.5 Vybrané druhy kriminality a druhy závažných sociálně patologických jevů	35
2 Praktická část	37
2.1 Výzkum od stolu, tzv. Desk research	38
2.2 Tematické zaměření výzkumu	40
2.3 Cílová skupina a oblast výzkumu	40
2.4 Metoda a technika výzkumu	41
2.5 Dotazník výzkumu	41
2.6 Výsledky výzkumu	42

2.6.1	Obecná specifikace a působnost dotazníku.....	42
2.6.2	Pocit bezpečí	43
2.6.3	Problémové a sociálně vyloučené lokality	46
2.6.4	Vnímání osob v problémových lokalitách	47
2.6.5	Působnost PČR, MP a APK ve městě	48
2.6.6	Komparace dat – tepelných map (ukázka šedých míst).....	49
2.6.7	Důvěra a spokojenost.....	50
2.6.8	Otevřené otázky	52
2.7	Diskuse.....	53
2.8	Návrhová opatření.....	54
Závěr	56
3	Seznam použitých zdrojů	58
4	Seznam příloh.....	60
4.1	Přílohy.....	61
4.1.1	Dotazník výzkumu Analýza pocitu bezpečí v Rumburk za rok 2019.....	61

Seznam obrázků

Obrázek 1 Celková kriminalita v Rumburku 2015 – 2019	36
Obrázek 2 Působnost dotazníku – datová rozloha	43
Obrázek 3 Pocit bezpečí v okolí svého bydliště	44
Obrázek 4 Bezproblémové ulice v okolí svého bydliště	44
Obrázek 5 Problémové ulice v okolí svého bydliště	45
Obrázek 6 Sociálně vyloučené ulice v okolí svého bydliště	45
Obrázek 7 Problémové ulice	47
Obrázek 8 Sociálně vyloučené ulice (lokality)	47
Obrázek 9 Jaké osoby respondenti negativně vnímají v ulicích, které jsou dle nich problémové	48
Obrázek 10 Působnost PČR a MP	49
Obrázek 11 Působnost APK	49
Obrázek 12 Problémové lokality vs policie	50
Obrázek 13 Problémové lokality vs APK	50
Obrázek 14 Důvěra k PČR a MP Rumburk	51
Obrázek 15 Důvěra k APK	51
Obrázek 16 Spokojenost se správou bezpečnosti	52

Seznam použitých zkratk a symbolů

APK	Asistenti prevence kriminality
MěÚ	Městský úřad
ČR	Česká republika
MP	Městská policie
PČR	Policie České republiky

Úvod

V dnešní době má kriminalita, a sociálně patologické jevy na ní navazující, tendenci se snižovat. Můžeme tak poděkovat z velké části nástrojům, které působí na tyto sociální jevy ve větší i menší míře. Ať už se jedná o represivní či preventivní nástroje, ale i právní odvětví, musíme si uvědomit, že společně působí na společenskou atmosféru jako nástroj, buď to na všechny obyvatele, kteří jsou součástí daného státu nebo na skupinu, či jednotlivce.

Vymýtit zlo, nespravedlnost, násilí a sociálně nežádoucí jevy s nimi spojené je stále diskutované téma, a proto se tato práce bude zabývat představením mladého a moderního nástroje působení na kriminalitu a sociální patologie na úrovni samosprávy. Její hlavní myšlenkou je tyto jevy a kriminalitu predikovat, tj. předpovídat a na základě této predikce preventivně působit na místní úrovni tak, aby se předcházelo sekundárním nežádoucím jevům jako je např. nižší pocit bezpečí obyvatel v obci, nebo malá obezřetnost lidí v lokalitě, která je ve větší míře v pravděpodobném centru nebezpečí v důsledku několika faktorů, jako je třeba čas a místo. A naopak působit na obyvatele v lokalitě iniciativně, aby podnikli některá opatření, která sníží pravděpodobnost, že se stanou např. obětí trestného činu, ať už násilného či majetkového apod.

Hlavní myšlenkou je představit mladý nástroj, tzv. mapy kriminality, také jako mapy budoucnosti. Znázornění této idey se pokouším v této práci, co nejvíce přiblížit tzv. tepelnými mapami, které jsou zpracovány na základě dotazníkového šetření ve městě Rumburk. Databáze odpovědí, která je vyhodnocena pomocí tepelných map, vrstev a grafů, je pak využita jako nástroj, který může: potvrdit či vyvrátit aktuální bezpečnostní situace v lokalitách města Rumburk, odhalit lokality, které nejsou podchyceny městskou či státní policií, nebo také asistenty prevence kriminality aj.; kde ve městě se lidé necítí bezpečně; které lokality jsou podle nich rizikové a další. Aby výzkum této práce nebyl úzce zaměřený jen touto oblastí, zaměří se i na aspekty, které tyto nežádoucí jevy způsobují, např. neosvětlená veřejná místa, shlukování skupin, které jsou negativně vnímány aj.

Zaměření této bakalářské práce jsem si vybral z důvodu, že pracuji jako manažer sociálního začleňování a manažer prevence kriminality ve městě Rumburk. Jsem také členem Komise pro prevenci kriminality a problematika prevence kriminality mě obecně zajímá. Problematika se stala pro mě zajímavější v momentě, kdy jsem se zúčastnil semináře na téma tzv. map budoucnosti, kde byly prezentovány inovativní výsledky tohoto nástroje.

1 Teoretická část

1.1 Úvod do problematiky

Problematikou, kterou se tato práce zabývá, zahrnuje dvě základní odvětví, která se zabývají obdobnými celospolečenskými problémy, tj. odvětví, která se na daný problém dívají nepatrně odlišným způsobem, jejich skutečnou provázanost, tedy můžeme spatřovat mezi všeobecnou kriminalitou a sociální patologií.

Hlavní oblasti, kterých se bude tato práce dotýkat budou vybrané druhy kriminality, které se prolínají i v problematice sociálních patologií. Zaměření jádra hlavních a dílčích myšlenek v praktické části následně bude odrážet to, o čem tato práce pojednává, přičemž přenesené získané výsledky do tepelných map, ale i grafů a statistik, které následně mohou sloužit jako nástroj k efektivnímu nastavování prevence kriminality na lokální úrovni.

1.2 Pojmy v oblasti kriminality

Prevence kriminality je v dnešní době časté a projednávané téma, ať už se jedná o jakékoliv cílové skupiny, např. mladiství nebo osoby po výkonu trestu odnětí svobody, či osoby ze sociálně vyloučených lokalit, vždy je cílem předcházet nějakým nežádoucím jevům, které společnost označuje za patologické nebo za nemorální, či neprospěšné pro společnost. Následující kapitoly práce vymezují některé základní pojmy, abychom si dokázali představit, co je to kriminalita a jaké jsou její druhy, jaký je význam prevence kriminality a její rozlišení.

1.2.1 Kriminalita obecně

Kriminalita je jedním z odvětví, jímž se zabývá kriminologie, tedy věda o kriminalitě (zločinnosti) a její kontrole (prevenci). Samotné slovo „*kriminologie*“ je odvozeno od latinského *crimen* (zločin) a řeckého *logos* (zde ve smyslu učení).

Kriminologie je věda empirická, jejímž hlavním úkolem je získávat poznatky o kriminalitě a jejich souvislostech. Zabývá se zejména zločinem, pachateli i oběťmi. Dále se zabývá metodami umožňujícími eliminace kriminogenních jevů. Těmito předměty zkoumání se nezabývá pouze kriminologie, z jiného hlediska je zkoumá také trestní právo, kriminalistika, dále pak vědní disciplíny jako je např. sociologie, psychologie, psychiatrie, statistika či pedagogika.

Kriminologii lze tedy také označit, jak už z výše uvedeného odstavce vyplývá, za multidisciplinární vědu využívající i jiná odvětví (Gjuričová, aj. 2017, s. 5).

Kriminalitu z hlediska sociální patologie můžeme vnímat jako výskyt trestně právního chování porušující zákony dané společnosti. V podstatě se jedná o soubor činností, které se jeví a jeví v určité společnosti jako trestné. Jde o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak očividné, tak i ty skryté (latentní) (Fischer 2009, s. 156).

S pojmem sociální patologie souvisí tzv. delikvence. Z hlediska společnosti je to nepřijatelné chování v širším pojetí. Chování se netýká jen kriminality. Patří sem také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Jde například o přestupky, trestnou činnost osob ve věku mladším než 15 let, kdy nelze trest z důvodu věku uložit. Nejvíce se „*delikvence*“ používá v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným jednáním dětí a mládeže. Co se týče mladistvých, tak se používá pojem „*juvenilní delikvence*“ (Fischer 2009, s. 156).

Výše zmiňované pojmy vstoupily do různých disciplín. Do humanitních disciplín, tj. sociologie, psychologie, pedagogických věd až druhotně z disciplín právních. Ve své podstatě je pojem „*delikvence*“ označením pro společensky nepřijatelné činy, který spočívá v porušování legislativních norem daného státu s tím, že jednání je následně trestáno. Rozmezí, co je delikvencí a co už ne, závisí na následném trestu. Chování, které je pro společnost určitým způsobem v normě, sem řadit nelze. Jde např. o disociální chování, tj. lhaní, vzdorovitost, zlozvyky apod. Může to být označeno jako poruchy chování, nicméně mezi sociálně patologické jevy disociální chování nepatří. Slouží spíše jako ukazatel toho, že existuje vyšší pravděpodobnost vzniku takových jevů u dotyčných osob (Fischer 2009, s. 156).

Kriminální jednání a delikvenci lze označit jako atribut poruchy sociální adaptace, tedy adaptace sociálních schopností a dovedností. Odklon od sociální normy lze pak poměrně snadno definovat jako nezpůsobilost plnit základní nároky a očekávání společnosti. Zhodnotit společenskou nepřijatelnost svého chování není schopna nebo ochotna skupina těchto delikventních osob. Změna sebe sama, tj. společensky nepřijatelného chování a životního způsobu, není jejich úsilím (Fischer 2009, s. 156).

1.2.2 Druhy kriminality

Kriminality je široká škála, jako příklad pro pochopení si uvedeme stručně jen některé. Jedná se tedy např. o násilnou trestnou činnost, mravnostní trestnou činnost, majetkovou trestnou činnost, toxikománii, vandalismus apod.

Všechny tyto druhy lze obecně chápat jako nápad trestné činnosti a pojímáme ho jako obecný přehled o četnosti výše zmiňovaných druhů kriminality.

1.2.3 Prevence kriminality

Sociální patologie chápe „prevenci“, jako soubor opatření, která předcházejí nějakému společensky nežádoucímu jevu, např. agresivnímu chování, záškoláctvím, závislostnímu chování, delikvencí apod. (Bělík 2017, s. 67)

Prevence kriminality je souhrn ofenzivních metod směřující proti trestné činnosti, která využívá zejména nerepresivních metod, na nichž participují různí odborníci z řad veřejných institucí a soukromého sektoru včetně jednotlivců. Prevence je zaměřena na budoucnost, jelikož usiluje o to, předcházet (předejít) tomu, co by se mohlo stát. Její aktivity mohou mít různou podobu a formu, samozřejmě v mezích zákona. Důležitější, než prevence jednotlivých nežádoucích jevů a sociálně problémových jednotlivců, je prevence komplexnějších problémů, např. některých společenských skupin a kategorií (pravděpodobných a faktických pachatelů, obětí trestných činů), ale i prostředí v souvislosti s páchanou trestnou činností. Smyslem je eliminace překážek a oslabování atributů, o nichž se předpokládá, že jsou nebo by mohly být příčinami kriminality. Cílem je tedy snižovat pravděpodobnost vzniku (výskytu) trestných činů a tím snižovat jejich četnost a sílu. Kriminologická prevence je nejvíce efektivní u tzv. obecné kriminality, většinou bývá takto označována v policejních statistikách a týká se zejména majetkových trestných činů a tzv. kriminality pouliční (Gjuričová, aj. 2017, s. 5).

Jak již bylo výše řečeno, kriminologická prevence spolupracuje se širokou účastí veřejnosti (odborné i laické), oproti tomu sofistikovaná trestná činnost, jako např. mezinárodního organizovaného zločinu a hospodářská kriminalita právnických osob a dalších korporací spadá výhradně do záležitostí expertů. V tomto případě není participace v rámci prevence širší veřejnosti vůbec možná, nebo také nežádoucí (Gjuričová, aj. 2017, s. 5).

Strategické plánování realizace prevence kriminality v souvislosti s koncepčními materiály hovoříme o preventivní politice. Základním dokumentem, který je schvalovaný každé čtyři roky vládou České republiky, je Strategie prevence kriminality na následující období. Poslední takový materiál byl schválen vládou počátkem roku 2016. Na tento dokument navazují další obdobné materiály, které jsou zpracovávány jednotlivými resorty krajů a některými městy. V rámci resortu Ministerstva vnitra bývá také zpracovávána Koncepce prevence kriminality Policie České republiky (Gjuričová, aj. 2017, s. 5).

1.2.4 Typy prevence kriminality

Typologie prevence kriminality je odvozena dle cílů, kterými se jednotlivá preventivní opatření zabývají. Sociální prevence se zabývá lidmi jako objekty, situační prevence se zabývá kriminogenními podmínkami a tzv. behaviorální prevence se zabývá ovlivňováním bezpečného chování, prostřednictvím šíření osvěty a informací (Gjuričová, aj. 2017, s. 6). Níže jsou tyto tři typy prevence charakterizovány.

Sociální prevence

Sociální prevence je souhrn aktivit ovlivňující proces socializace a integrace jedince do společnosti a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých sociálních psychologických, společenských a ekonomických podmínek, které představují klíčové příčiny porušování zákona daného státu. Realizuje se na třech úrovních, tj. primární, sekundární a terciární (Gjuričová, aj. 2017, s. 6).

Primární prevence představuje zejména vzdělávací, výchovné, poradenské a volnočasové aktivity zaměřené jak na širokou veřejnost, tak i na jednotlivé subjekty dle věku a sociální skupiny. Základ primární prevence nalezneme zejména v oblasti výchovy a vzdělání. (Gjuričová, aj. 2017, s. 6).

Sekundární prevence se zaměřuje na jedince a skupiny osob, u nichž je velká pravděpodobnost, že se stanou oběťmi nebo pachatelé trestné činnosti (specializovaná sociální péče). Dále se zabývá sociálně patologickými jevy (např. alkoholové a drogové závislosti, sprejerství, výtržnictví, šikanu, gamblerství, internetnické konflikty, vandalismus, xenofobii, rasismus apod.) a příčinami kriminogenních situací. Základ sekundární sociální prevence tkví v odborné terénní sociální práci a cílené synergii relevantních odborníků (Gjuričová, aj. 2017, s. 6).

Terciární prevence prezentuje resocializaci kriminálně narušených osob, případně zachování dosažených výsledků předešlých intervencí a sanaci dysfunkčního sociálního prostředí. Základem terciární prevence spočívá v oblasti resocializace osob a ve zlepšení prostředí, v krajních případech pak udržení homeostáze (rovnováhy) stávajícího stavu ve společensky přijatelných mezích (Gjuričová, aj. 2017, s. 6).

Sociální prevence je nedílná součást sociální politiky státu. Její efektivita je statisticky, a v oblasti ekonomiky těžko měřitelná. Člověk může jen hypoteticky usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních výhledů jedinců a objektů preventivního dopadu. Do této oblasti prevence lze zařadit krizová a poradenská zařízení, individuální či skupinovou sociální práci, volnočasové aktivity, rodinnou terapii apod. (Gjuričová, aj. 2017, s. 7)

Situační prevence

Situační prevence využívá zejména svých empirických zkušeností, tj. určité druhy trestných činů se vyskytují na určitých místech, v určité době a za určitých podmínek, respektive okolností. Zprostředkováním technické a fyzické ochrany usiluje o minimalizaci kriminogenních podmínek. Situační prevence je poměrně nákladná, nicméně v oblasti prevence majetkových trestných činů, je nejefektivnější. Její dopad je okamžitý a relativně snadno statisticky měřitelný. Dlouhodobý dopad efektu je samozřejmě závislý na realizovaných podpůrných preventivních aktivitách, např. průběžné kontrole a vyhodnocování výsledků sociálního charakteru. Často využívanými opatřeními situační prevence jsou městské kamerového dohlížecí systémy, které monitorují problematické oblasti, dále veřejná osvětlení temných zákoutí ulic, technické a mechanické zabezpečení, pulty centralizované ochrany, kontrolní a hlídková činnost Policie ČR a obecních policií a dalších, jako je např. činnost asistentů prevence kriminality, bezpečnostních dobrovolníků, domovníků prevence kriminality (Gjuričová, aj. 2017, s. 7).

Behaviorální prevence

Behaviorální prevence je samostatným druhem prevence, jehož snahou je působení na chování lidí. Aplikuje k tomu osvětové aktivity a informační nástroje, jejichž cílem je behaviorálně působit na cílovou skupinu prevence, tzn. informovat a vzdělávat veřejnost v pojetích bezpečného chování a legálních způsobech ochrany před trestnou činností. Jde např. o šíření informací o metodách zločinců, jejichž důsledkem je páchaná trestná činnost na ohrožených skupinách populace, např. seniorech, zdravotně postižených, dětech, o technickém zabezpečení majetku a osob, či o rizicích vyplývajících z některých nových forem trestné činnosti, např. jednání ohrožující větší počet nezúčastněných či páchaní trestné činnosti prostřednictvím elektronických komunikačních kanálů, jako jsou např. sociální sítě (Gjuričová, aj. 2017, s. 7).

Tato oblast prevence má obzvlášť velký význam v dopravním sektoru. Nicméně pozitivní dopady a výsledky těchto preventivních aktivit je přímo závislý na ochotě a způsobilosti veřejnosti takováto opatření akceptovat a řídit se podle nich. Sociální a situační přístupy se navzájem doplňují na úrovni primární, sekundární a terciární prevence (Gjuričová, aj. 2017, s. 7).

V aktuální době se implementuje nový fenomén, tj. zavádění praxe a postupů do kriminologicko-analytické oblasti. Nejedná se pouze o jednoduchou analýzu kriminálních statistik a kartografických zpracovaných dat výskytu trestných činů, ale smyslem této analýzy je i hluboká analýza okolností a relevantních kriminogenních činitelů. Analytická činnost spočívá v hledání odpovědi na otázku „Proč?“, tedy proč se trestný čin vyskytl právě na tomto místě, v tomto čase, tímto způsobem, tímto pachatelem, na těchto obětech a vůbec proč byl trestný čin spáchán. Snaha najít srozumitelné a adekvátní odpovědi v procesu analytického zkoumání, je pak věcí odborníků, tj. policistů, zástupců odborné veřejnosti (zástupci veřejné správy, úřadů práce, sociálních institucí, městských policií a dalších (Gjuričová, aj. 2017, s. 7).

1.3 Pojmy v oblasti sociální patologie

1.3.1 Sociální patologie

Sociální patologie (z lat. pathos – utrpení, choroba) je multidisciplinární vědní obor. Představuje označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Jako vědní obor, při studiu a popisu sociálně patologických jevů, využívá řadu vědních disciplín, zejména etopedii, psychologii, medicínu, speciální pedagogiku, sociologii a další. Sociálně patologické jevy jsou pak předmětem těchto jednotlivých vědních disciplín, které se zabývají studiem a rozbořením příčin a faktorů vedoucích k původu konkrétních sociálně patologických jevů (Fischer 2014, s. 15).

Tyto vědní disciplíny se zabývají rozbořením zdrojů a příčin, které umožňují existenci ve společenském prostředí. Dále také určují a užívají preventivní a korektivní doporučení a postupy s cílem sociálně patologické jevy obecně eliminovat. Sociální patologie tedy zkoumá zákonitosti takových druhů chování, které veřejnost, respektive společnost posuzuje jako nežádoucí, jelikož porušují její morální, sociální či právní normy (Fischer 2014, s. 15).

Dříve byla sociální patologie označována jako odvětví sociologie. Tento termín zavedl v souvislosti i daného odvětví svou prací Herbert Spencer, který je představitelem tzv. organicistického proudu v sociologii. Toto pojetí se vyznačuje důrazem na analogii rysů mezi lidskou společností a biologickým organismem. Spencerův přístup zkoumal a hledal

podobnost mezi patologií jako chorobou společnosti a patologií (nemocí). Émile Durkheim má za to, že sociální patologie je věda o nepříznivých skutečnostech a chorobách dané společnosti, které se stávají její organickou součástí (Fischer 2014, s. 16).

V současné době je pojem „*sociální patologie*“ někdy zaměňován a považován za sociální deviaci nebo také sociální dezorganizaci. Sociální deviace má ale ve skutečnosti jiný význam. Skutečnosti označené za deviantní, nemusí být v každém případě patologické. Sociální patologie představuje vždy pro společnost či jedince negativní jevy, což v oblasti deviace není pravidlem a platit nemusí. Tudíž je při objasňování pojmů vhodné oba pojmy diferencovat (Fischer 2014, s. 16).

Příkladem, jak lze v této době využít sociální patologii, je pozorování sociálně negativních jevů podle **tzv. indikátorů sociální patologie** (Sochůrek 2009, s. 9).

Sochůrek (2009, s. 9) rozlišuje tyto indikátory podle jejich obsahu, periodicity a územního hlediska:

a) podle způsobu sledování:

- indikátory sledované pravidelně v mezinárodních reportech
- indikátory sledované pravidelně v domácích ročenkách a publikacích
- indikátory a data uváděná neperiodicky – ad hoc (výzkumné zprávy atd.)
- indikátory uváděné v různé odborné literatuře – nekoordinované
- indikátory zatím neznámé a nesledované

b) jiná možná hlediska:

- sociální patologie související s biologickou reprodukcí lidského rodu
- sociální patologie související se způsobem života jednotlivce, skupiny a společnosti
- sociální patologie související s ekonomickou situací (výroba, spotřeba, rozdělování)
- sociální patologie související s porušováním právních norem
- sociální patologie související s dalšími jinými okolnostmi

c) třídění, zda jde o sociálně patologické jevy a skutky:

- z vlastní vůle jedince
- vrozené
- způsobené jinými
- způsobené úřady a státní mocí

d) jiné principy třídění:

- sociální patologie zaměřená na sebe (snížení pudu sebezáchovy jedince)
- sociální patologie zaměřená na zánik či zkrácení života jiné bytosti
- sociální patologie zaměřená na omezení práv druhého
- sociální patologie zaměřená na snížení pudu zachování lidského rodu

Z výše uvedených poznámek je zřejmé, že velkou roli hraje socializace individua, tedy sociální deviace představuje řadu změn a odklonů od sociální normy (Sochůrek 2009, s. 10).

1.3.2 Sociální deviace

Sociální deviace (z lat. deviato – odchylka, úchylka) je specifikována jako způsob jednání, které narušuje konformitu společenské normy, která je uznávaná většinou populací. Jakékoliv narušení sociální normy je považováno za sociální deviaci. V podstatě to znamená, že při porušování takové normy může být následně právním nebo morálním způsobem sankcionováno (Fischer 2014, s. 16).

Deviace je obecně specifikována jako jakákoliv odchýlení se od normální funkce či struktury. Tyto jevy se mohou vyskytovat v jakékoliv sféře, a to jak ve společnosti, tak i v přírodě. Sociální patologie je ale od pojmu deviace významově a emocionálně neutrální. V empirické praxi to však znamená, že pojetí deviace má spíše negativní význam. Tudiž se lze v odborné literatuře také setkat s rozlišením způsobů chování na deviaci negativní a deviaci pozitivní. Toto rozdělení nám jasně poukazuje na fakt, že každé odchýlení se od sociální normy je sociální deviací. Jde o všechno, co naruší normativu, např. extrémní způsoby a postoje chování, či přehánění. Dobrým příkladem je také alkoholismus, a naopak bezpodmínečné formy jeho potírání (prohibice) (Fischer 2014, s. 16).

Sochůrek (2009, s. 11) uvádí, že: „*Pojem deviace sám o sobě je pojmem velmi širokým a sociální deviace tvoří pouze jeho část. Z jiných oborů známe např. deviace sexuální, obecně vzato můžeme za deviaci považovat vše, co se nějak odlišuje od normy, přičemž i pojem „odlišnost od normy“ je velmi neurčitý a velmi obtížně exaktně uchopitelný.*“

Sociální patologie a deviace jsou značně relativní jevy. Je zřejmé, že budeme každodenně svědky porušování různých sociálních norem. Však je někdy porušujeme i my sami. Je potřeba si uvědomit, že jsme každý jedinečný (individuální) a díky tomu žádnou sociální normu ani nelze dodržovat. V každém sociálním prostředí se vyskytuje nepsaný **tzv. toleranční limit**. Toleranční limit se liší v čase a z hlediska aktuální úrovně sociokulturního poznání dané

společnosti. Vzorce chování, které do uvedeného limitu tolerance spadají se liší díky různými skupinami, jednotlivými společenskými subkulturami a jednotlivci. Mohli bychom ho definovat jako míru variability snášenlivosti k dodržování norem a chování druhými jednotlivci (Fischer 2014, s. 16).

Sochůrek (2009, s. 13) uvádí, že: „*Toleranční limit znamená schopnost a ochotu společnosti nebo skupiny tolerovat určité formy, způsoby nebo intenzitu chování, které vybočuje z obecně přijaté sociální normy.*“

V důsledku rozlišování pozitivní a negativní deviace, je potřeba zmínit pojetí **tzv. objektivní deviace**. V rámci jejího vybočení zdůrazňuje a sleduje naplňování další atributů. K těmto atributům přísluší zejména (Fischer 2014, s. 16):

- opakovatelnost, porušování normy v čase a v různých teritoriích;
- hromadnost, porušování se musí objevovat ve větších skupinách populace;
- společenská závažnost, která je konkrétnímu chování přisuzována v daném sociokulturním prostředí;
- etiologická identita, umožňující predikci daného deviantního jevu.

Sociální dezorganizace je spíše koncipována jako rozklad nebo narušení systému sociálních norem. Pojem „*sociální dezorganizace*“ uvedla do sociologie a příbuzných disciplín tzv. chicagská škola. Postoj představitelů byl urbanistický a ekologický. K nejznámějším patří např. Edward Franklin Frazier, Everett Hughes, Florian Znaniecki, Ruth Shonle Cavan a dále také Edwin Sutherland a Georg Herbert Mead. Objektem zájmu jejich bádání byla především kriminalita. Důraz byl kladem spíše na sociální procesy, respektive na řešení daného problému, tj. přímo na určitý sociálně patologický jev (Fischer 2014, s. 17).

Cohen hovoří o normativním rozkladu a vzorcích chování ve společnosti. Společnost je pojímána jako sofistikovaný sociální systém a nemusí dojít k rozkladu všech jeho jednotlivých součástí. Důsledkem normativního rozkladu a dezorganizace vznikají vzorce chování a životní způsoby, které lze pak společnost považuje za sociálně patologické (Fischer 2014, s. 17).

Sociální patologie a také deviace tedy více upřednostňují základ položený v pozornosti na jedince a etiologie jeho deviantního jednání. Pojetí sociální dezorganizace poukazuje na širší sociální znaky příčin vzniku patologických jevů (Fischer 2014, s. 17).

1.3.3 Normalita a abnormalita

Sociální normy nebo společenská pravidla jsou nevyhnutelnou součástí celé společnosti a života člověka. Definiují totiž způsobu a vzorce chování skupin a jednotlivců jako přijatelné a přiměřené, žádoucí a chtěné. Naopak také určuje nepřiměřené chování pro společnost, tedy nežádoucí, respektive až neadekvátní. Pokud by se lidé těmito pravidly neřídili, ocitli by se v prostředí chaosu a zmatku, tj. anarchie (Fischer 2014, s. 21).

Socializací si každý člověk vytváří a osvojuje v průběhu svého života a empirie určitá pravidla, dle kterých se se pak řídí. Tyto pravidla můžeme rozlišit na neuvědomovaná a osvojená již od dětství. Dle Giddense lze uvést jako příklad normy a pravidla běžné sociální komunikace a interakce. Taktéž se jedná o pravidla a normy uvědomované a dodržujícími lidmi, kteří se jimi proto řídí. Považují je za společensky prospěšná a správná (Fischer 2014, s. 21).

Fischer (2014, s. 21) uvádí, že: *„Je zcela přirozené, že se denně setkáváme se značným počtem způsobů chování v různých situacích, kdy dochází k různě významným odchylkám od norem. Jednak je to způsobeno biologickou a psychosociální jedinečností každého člověka, dále pak řadou dalších sociálních faktorů. Normy se mohou lišit nejen mezi kulturami, ale i mezi různými subkulturami jedné společnosti. To, co je u jedné skupiny obyvatel považováno za normální, může být jinou skupinou již považováno za deviantní a abnormální jev:“*

Důležité je také poukázat na otázku konformity. Konformitu můžeme vymezit jako *„přizpůsobivost něčemu“*, respektive adaptování se na psaná a nepsaná sociální pravidla, či normy. Chování označované jako konformní, je chování, které je podporováno různými společenskými reakcemi vůči porušování či dodržování společenských pravidel a norem.

Dle Fischera (2014, s. 21) se jedná o tyto reakce:

- Pozitivní, tj. různé typy formálních neformálních odměn (pochvaly, ocenění apod.).
- Negativní, tj. různé druhy opět formálních a neformálních trestů (na škále od rodičovského pokárání po uvěznění).

Fischer (2014, s. 22) tyto negativní reakce a sankce, jejichž význam tkví v regulaci sociálních norem a pravidel, dělí na:

- Formální, kdy se jedná o sankce stanovené na základě zákonných norem a pravidel, které lidé musí dodržovat. K realizaci jsou společnostmi zřizovány specializované instituce pro kontrolu a ukládání výše uvedených sankcí (kontrolní orgány, soudy apod.).
- Neformální, kdy se jedná o minimálně organizované reakce vůči deviantním projevům a způsobům chování.

Každý člověk se řídí dle společenských pravidel a norem, tak jak si je v průběhu své socializace vštípl. Získané zkušenosti pak vytváří hodnotící kritéria a determinují výše zmíněné společenské reakce. Nicméně se stává, že jedinec si není zcela jist, jakým způsobem má určitý jev vyhodnotit. Tato nejistota je oprávněná a přirozená. Specifikovat, co je normální a co už není, je často velice obtížné. Norma se obecně stává kritériem hodnocení, dává nám odpověď na to, co je běžné (normální) a co nežádoucí (deviantní, abnormální), nicméně zde hraje velkou roli subjektivní proměnné, tzn. že se v průběhu sociálního vývoje může posouvat a měnit (Fischer 2014, s. 22).

Úroveň poznání konkrétní společnosti vytváří vymezuje normy a normality. Široká škála vzorců chování může být označena za abnormální (deviantní) jed díky chybějící zkušenosti a nesrozumitelnosti. Dle Vágnerové v takovém případě může nastat převaha emotivní složky a jejího postoje. Jde jednoduchý a zažitý princip, kdy z důvodu frustrace potřeb bezpečí a jistoty je „neznámé“ odmítáno, přičemž důsledkem takového jednání je absence zkušeností a potřebných vzorců chování (Fischer 2014, s. 22).

Fischer (2014, s. 22) uvádí že: *„Kritéria normy se v průběhu společenského vývoje různým způsobem mění. Značný vliv má na vymezení toho, co je normální a co není, faktor času. V průběhu společenského vývoje dochází vlivem dynamiky a řady vnitřních a vnějších faktorů ke změnám v oblasti společenských hodnot a z nich vyplývajících postojů. To má značný vliv na kritéria pro posuzování toho, co je normální a co již není. Mění se míra tolerance k různým jevům a vzorcům chování. Ta se může, jak zvětšovat, tak snižovat.“*

Význam, co je normální, určují i vývojové faktory. U chování dětí lze při hodnocení vyzorovat větší toleranční limit. Skutečnost je taková, že se jedná o respektování se, a že vývoj dětí může probíhat různě. Některé vzorce chování se mohou ve vztahu k určitým vývojovým obdobím lišit. Velký vliv na to mají i okolnosti, za kterých se projevují. Jako příklad

si lze představit odmítání cizí autoritu (z důvodu strachu) ve věku batolete, kde se jedná naprosto o normální chování. Naopak takovéto projevy v mladším školním věku může být kategorizováno jako porucha, tedy odklon od sociální normy. Obdobné je to také u osob staršího věku, kde můžeme vyzorovat vyšší míru tolerance, jako je např. shovívavost vzhledem k onemocnění, či osobnostním přeměnám (Fischer 2014, s. 22).

Z výše uvedeného vyplývá, že hodnocení normality chování je odvislé od úrovní vývoje hodnotitele, respektive každý hodnotitel (člověk) bude mít jiný názor, který můžeme zaregistrovat (a také predikovat) u dětí, dospívajících a u dospělých (Fischer 2014, s. 23).

Fischer (2014, s. 23) uvádí, že: „*Rozlišení, co je ještě normální a co je již odchylkou od společenské normy (abnormalitou), tedy není jednoduché. Vymezení závisí na teoretickém přístupu, na použitém měřítku. Hranice mezi normální a abnormální variantou kterékoliv společenské normy je pohyblivá. Nemůže být jednoznačně a přesně určena, mění se totiž v čase a dle aktuálního sociálního kontextu.*“

Posuzování dle mnoha různých kritérií normality je nestálé a v závislosti na ostatních okolnostech vyžaduje hodnocení. Na koncept normality lze nahlížet z různých teoretických východisek (hledisek).

Dle Fischera (2014, s. 23) patří mezi nejužívanější následující východiska, tj. pojetí:

- **Statické pojetí normality** – představuje četnost, či sílu posuzovaných projevů. Nejvíce se používá v případě, že lze hodnocený společenský jev nějakým způsobem kvantifikovat (číselně vyjádřit, změřit). Posuzovat lze četnost nějakého projevu (např. počet spáchaných sebevražd za stanovené období) nebo jeho sílu (způsob spáchání). Výhodou tohoto konceptu je poměrně vysoká objektivnost a exaktnost (přesnost).
- **Sociokulturní pojetí normality** – toto pojetí je závislé na hodnocení sociokulturních atributů. Obvykle to znamená, že vše, co je v dané společnosti a kultuře považováno za normální, nespadá do sociální deviace. Vymezují se sociální kritéria v souvislosti k tradicím. Toleranční limit společnosti k excesům od normy může být odlišný, může se časem měnit. Díky nedostatku zkušeností společnosti, může docházet ke stereotypnímu postavení. Důvodem je, že jsou upřednostňovány emoční složky v důsledku dosud nenaučených nezbytných vzorců chování a chybějící adaptace. Jedná se o jevy, které společnosti neškodí a mohou mít naopak pozitivní vliv

na rozvoj, ale přesto jsou odmítány. Obranné mechanismy odmítání mohou mít různou podobu aktuálních typů obranných mechanismů.

Sociokulturní pojetí normality se potýká s vlivem různých mediálních nástrojů, které ovlivňují vývoj sociální normy a variabilitu tolerančního limitu. Média mohou působit pozitivně, např. vysvětlovat, vzdělávat apod. Nicméně mají svou stinnou stránku a tou je negativní působení. Společnosti může být proklamováno něco, co není v její prospěch, např. média ve vztahu s jejich maximalizací zisku způsobí publicitu morálních cílů s nadsázkou. Věci, které jsou pro společnost neprospěšné, bude médií proklamováno naopak. Někdy také hovoříme o tzv. mediální normě.

Pojetí také představuje souvislosti navazující na společnost, tj. hodnoty a normy střední a vyšší sociální vrstvy. Zbytek společnosti je může v malé míře ovlivnit. Sociokulturní norma se také promítá ve stereotypech postojů k lidem, kteří jsou vůči sobě určitým způsobem jiní. Takové odlišné chování je označováno jako abnormální a nepřijatelné. Je na něj takto nahlíženo, jelikož se vymyká běžnému očekávání. Často se stává, že nápadné projevy, jsou nepříznivě hodnoceny, přestože se nejedná o deviantní či patologické jevy. Dochází zde k tzv. nálepkování, či stigmatizování. Důvodem je tendence tyto jevy nějakým způsobem odlišit.

- **Norma skupiny** – každá společenská skupina může disponovat odlišnými kritérii hodnocení normality jevů a chování. Koncept normy se řídí konkrétního sociálního kontextu. Skupinové normy a její pojetí mohou být skupinami specifikovány generačně, etnicky, profesně, zdravotním postižením, příslušností, sdílením určité specifické zkušenosti atd. Mohou se lišit z pohledu normativních kritérií, např. ve způsobů chování, ve vztahu k hodnocení dosažené sociální pozice, která může být hodnocena jako normální, a jinou skupinou jako asociální apod. Mluvíme zde o tzv. dílčí, skupinové normě určující specifika pro část populace nebo různé sociální skupiny

Jako příklad specifčnosti norem Vágnerová uvádí subkulturu vězňů, kam řadíme vynucenou vnitřní solidaritu a účelové vztahy s personálem. Typické atributy této skupiny vyplývají z dřívějších zkušeností trestaných a jsou dány i potřebou obrany v situaci, kdy je člověk omezen. Lze se zde sekat s různými sociálně patologickými formami chování, které vybočují, ale za daných situačních podmínek jsou označovány za standardní (agrese jakéhokoli druhu, šikana, přiživování a vydírání).

- **Mediální norma** – pojímá vše, co je opakující se a často zajímavě atraktivním způsobem demonstrováno jako žádoucí nebo standardní. Často idealizovaná realita se prezentuje jako norma, jako určitý vzor, symbol, který je prezentován za standard přesto, že jde o extremitu. Jde například o prezentaci toho, že normální je být krásný, štíhlý, zdravý, šťastný, bohatý atd. Dosáhnout těchto normalit, ale není v silách žádného člověka. Prezentace reklamy je založena pouze na idealismu, kterého by jedinec (člověk) měl dosáhnout. Charakteristickým příkladem je reklama na používání přípravků, kterými člověk docílí lepšího zdraví, či štíhlosti. Člověk by měl usoudit, za jakým pravděpodobným účelem vlastník médií své reklamy financuje. Komunikační nástroje mohou negativním rázem ovlivnit náš postoj, např. k násilí. Většinou se setkáváme s prezentací, že jde o něco normálního, a tedy i běžného. Nejedná se pouze o nadměrnou frekvenci akčních filmů, které jsou evidentně smyšlené, ale i koncept zpravodajských kanálů. Zpravodajství s převahou různých neštěstí a negativních událostí může vzbuzovat pocit, že násilí je normální, což vede ke sklonům agresivního jednání, zejména u dětí a mládeže.
- **Funkční pojetí** – považuje za normální, to, co umožňují optimální fungování skupiny či jedince ve společnosti. Jak lze ale optimální fungování objektivně definovat. Koncept souvisí s pragmatickým přístupem, který za optimální fungování považuje dosažení určitého cíle. Můžeme mu rozumět také jako uspokojování individuálních zájmů a potřeb jedince.
Na způsob dosahování cílů a forma prostředků, které slouží k naplnění, pragmatický přístup nebere ohled. Deviantní chování v takovémto prostředí společnosti a adaptivních mechanismů může být považováno za normu. Nicméně sociální prostředky, které jsou proklamované k jejich dosažení mohou být nežádoucí. Příkladů funkčního pojetí v současné době je v naší společnosti mnoho. Jsou tací, kteří považují za optimální fungování považují nadprůměrné bohatství. Toho je ale v některých případech dosahováno nelegální cestou nelegálními nástroji. Toto jednání nese označení „*tunelování*“, které se vyskytuje i v zahraničí. Zásadní roli tu hraje i vliv tzv. mediální normy. Někteří jedinci dokážou působit i na změnu formálních pravidel prostřednictvím mezer v zákonech, prosazování zákonů prospěšných pro určitou skupinu.

1.3.4 Asociální, disociální a antisociální chování

Porušování sociálních norem (pravidel) je posuzováno jako asociální, disociální nebo antisociální.

Pro potřeby této práce jsou zde specifikovány takto (Sochůrek 2009, s. 45):

- **Asociální chování** – Kohoutek (2002, s. 215) uvádí, že: „*Asociální chování je chování nespolečenské, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, nedosahuje však ještě úrovně ničení společenských hodnot jako u chování antisociálního.*“ Jedná se o chování, které nemusí být zpravidla označeno jako kriminální (život na kraji společnosti, hulvátské chování apod.).
- **Disociální chování** – Hartl (2000, s. 212) uvádí, že: „*Disociální chování je chování společensky nepřizpůsobivé, nepřiměřené, bez výrazné nenávisti.*“ Projevuje se protispolečenským jednáním, ale navenek lze spatřit schopnost dodržovat normy stanovené skupinou nebo běžné sociální normy.
- **Antisociální chování** – Hartl (2000, s. 212) uvádí, že: „*Antisociální chování je uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru. Protispolečenské chování zahrnuje veškeré protispolečenské jednání dané trestním řádem společnosti.*“ Toto chování je záměrně cílené proti společnosti a jejím hodnotám a normám. Typickým příkladem je kriminalita.

1.4 Prevence kriminality na lokální úrovni

Prevence kriminality na lokální úrovni většinou vychází z nějakého strategického plánu a zájmu města vytvořit bezpečnější prostředí. Často na tomto základě vznikají nějaké preventivní koordinační týmy, pracovní skupiny, či platformy, které následně spolupracují a vytváří krátkodobé a dlouhodobé priority města, které se v době platnosti strategie implementují, tj. jednotlivá navržená opatření k naplňování hlavních a dílčích cílů prevence. Některé cíle jsou neměřitelné a některé snadno měřitelné (kvantifikovatelné), nicméně dopady prevence kriminality na lokální úrovni se musí neustále sledovat (aktualizovat) statistickými daty, které celkově odráží aktuální stav bezpečnosti např. v posledních 5 letech. Těmito daty jsou např. nápad trestné činnosti, četnost majetkové a násilné trestné činnosti apod.

Města, která mají zřízenou městskou policii, mají také často uzavřenou koordinační dohodu s Policií ČR, v níž jsou konkretizovány cíle, metody a formy spolupráce a pravidla pro sdílení informací při ochraně veřejného pořádku a v boji proti trestné činnosti za využití všech svých kompetencí a prostředků. Za tímto účelem, jak již bylo výše zmíněno se vytváří

koordinační týmy, v případě města Rumburk je to Komise pro prevenci kriminality. Složení se od města k městu liší, ale pokud tak umožňuje institucionální situace zastoupení členů by mělo vypadat alespoň takto:

- starosta,
- vedoucí příslušného Obvodního oddělení Policie ČR,
- vrchní strážník obecní policie,
- vedoucí příslušné pobočky Úřadu práce,
- vedoucí odboru sociálních věcí,
- zástupce Probační a mediační služby,
- manažer prevence kriminality,
- a další dle institucionální analýzy (např. pedagogicko-psychologická poradna, kontaktní a poradenské centrum pro drogově závislé apod.).

Předmětem jednání Komise pro prevenci kriminality jsou různá relevantní témata, jde např. o vývoj kriminality, krádeže jízdních kol, veřejný pořádek, narušování občanského soužití, drobné krádeže a krádeže kovů, dopravní situaci, výskyt drog a dalších závislostí, organizaci hlídek městské policie a hlídek Policie ČR (vytváření společných hlídek), problematiku soukromých bezpečnostních služeb, rozdělení rajónů, problematiku sociálně dezintegrovaných osob, vývoj nezaměstnanosti a její dopad na situaci ve městě, seniory ohrožený trestnou činností, osoby dlouhodobě nezaměstnané a závislé na dávkách hmotné nouze, recidivisty, obětech a pachatelích trestných činů, kriminálně riziková soustředění problémových osob či skupin, problémovou a ohroženou mládež, rizikové společenské a sportovní akce, ubytovny, sběrný, herny, problémové diskotéky, bezpečnostní informační systémy města, rozvoj a umístění kamerových systémů, vyčištění nepřehledných koutů a tras, osvětlení problémových míst atp. (Gjuričová, aj. 2017, s. 12)

1.4.1 Nástroje

Nástrojů pro prevenci kriminality je celá řada a vždy záleží na tom, jaké nástroje město použije. Mělo by se jednat o nástroje, které budou šité na míru, a které budou mít určitou efektivitu na bezpečnost ve společnosti. Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, jsou různé druhy prevence kriminality a tím na ně navazují i nástroje, které se aplikují v praxi. Cílem této práce ale není všechny popsat, tudíž si v této kapitole vyjmenujeme pouze některé oblasti, tj. sociální prevence a situační prevence, které patří k těm nejfrekventovanějším. Do sociální prevence patří např. sportovní aktivity (školní hřiště, sportovní plácky, sportovní vybavení),

zájmové aktivity (nizkoprahová zařízení, streetwork, poznávací akce, pobyty, krizová a azylová zařízení), specifické projekty (zvyšování právního vědomí, systém včasné intervence, prevence diváckého násilí). Do situační prevence patří např. městské kamerové dohlížecí systémy, pulty centralizované ochrany, signál v tísni, stojany na kola, osvětlení, oplocení, bezpečnost v dopravě.

Dále bychom zde mohli zmínit i informování občanů jako jeden z nástrojů při prevenci kriminality. Jedná se např. o preventivní aktivity Policie ČR a MP, přednášky a přednáškové cykly, kurzy nácviku sebeobrany, poradenská centra, mobilní poradny, sousedská výpomoc, evidence jízdnic kol, schránky důvěry, tištěné informační materiály, další mediální a komunikační prostředky pro informování nejširší veřejnosti, akce pro širokou veřejnost apod.

1.4.2 Projekty a programy prevence kriminality

Projekty realizované ve městech jsou individuální a využívají nástrojů popsané v kapitole „*Nástroje*“, nicméně nejvíce osvědčené projekty jsou pobytové a projekty zaměřené na situační prevenci, jako jsou asistenti prevence kriminality, kteří působí přímo ve městech.

Tyto projekty si města buďto realizují samy, anebo z různých programů či grantů. Nejznámějším programem pro projekty zaměřené na prevenci kriminality je každoročně vyhlašovaný „*Program prevence kriminality na místní úrovni*“ Ministerstvem vnitra ČR. Jedná se o program omezený alokací, kterou vždy při rozdělování státních prostředků ministerstvo na tyto účely získá. Města do tohoto programu nesmí podávat projekty, které nejsou v souladu se zásadami, které jsou přílohou vyhlašovaného programu. Zároveň musí města dodržovat určitá metodická doporučení a finanční spoluúčasti na jednotlivých projektech, které do programu podají.

Dalšími způsoby, jak projekty zaměřené na prevenci kriminality dotovat, je prostřednictvím Evropského sociálního fondu, konkrétně výzvou číslo 052 „*Podpora sociálního začleňování v sociálně vyloučených lokalitách 3. výzva*“, tato výzva je platná do 30. 6. 2020.

Některé projekty lze realizovat i z vyhlašovaných grantů relevantního kraje, či místních akčních skupin apod.

1.4.3 Mapy budoucnosti (kriminality) vs. Tepelné mapy

Mapy budoucnosti

Hruška a kol. (2015, s. 1) uvádí, že: „*Mapy budoucnosti jsou moderním nástrojem ke zvýšení efektivity a kvality výkonu veřejné správy v oblasti prevence kriminality založený na analýze a predikci kriminality.*“

Nástroj, mapy budoucnosti, který je poměrně nový, vyvíjí Policie ČR. Mapy budoucnosti jsou na základě kvantifikovaných a sesbíraných dat schopny prezentovat geografické informace spáchaných trestných činů, či přestupkových jednání. Mapy budoucnosti umožňují policii prostřednictvím relevantních výstupů efektivně posílat své policejní hlídky do problémových míst v rizikových časech, jejich výhodou je také schopnost důsledné analýzy spáchaných trestných činů na konkrétní případy, které se v daném místě podařilo vyřešit (Gjuričová, aj. 2017, s. 15).

To, co zabralo velkou část pracovního času, je možné díky vývoji v oblasti výpočetní techniky a vývojářům vyobrazit během chvíle, a to daleko detailněji a přehledněji na základě určitého času a konkrétních GPS souřadnic. Vyvolané zobrazení nám přesně ukáže jednotlivé trestné činy, či více trestných činů nebo přestupků, a to v jakémkoli časovém horizontu (např. dopoledne, odpoledne, v noci, ve dne, několik let, rok, den, hodinu apod.) a dle vybraného typu kriminality (Gjuričová, aj. 2017, s. 15).

Předností tohoto nástroje je promítnutí jakýchkoliv datových informací v obrazové formě, kterou lidský mozek okem lépe zpracovává a vyhodnocuje, a to v celém kontextu prezentovaného výstupu. Dobrým příkladem jsou například **tzv. tepelné mapy**. Tepelné mapy mají schopnost vytvořit zobrazení problémových (rizikových) oblastí z jednotlivých specifických bodů. Tyto výstupy jsou relevantní zejména v meziročním porovnání určitého typu kriminality, kdy si můžeme vytvořit přehled o stavu v dané lokalitě (např. ve městě) (Gjuričová, aj. 2017, s. 16).

V první řadě bylo potřeba si nejprve prostudovat, prozkoumat a stanovit metody a postupy, které vytvoří studii map budoucnosti, jejíž obsahem by bylo využití nástrojů a prostorových informací pro práci s nimi, programy a technické prostředky a analytická data atd.

Primárním cílem bylo vypracování studie, jejíž součástí budou podrobné informace a empirické znalosti, zejména ze zahraničí ale i České republiky, sloužící jako nástroje a postupy v oblasti mapování, předvídání (predikce) a analýz za účelem jejich využití a finančních a jiných přínosů. V rámci studie bylo podstatným úkolem zpracování podnětů

z uskutečněných odborných workshopů, včetně těch, které vzešly z diskusí nad zásadními tématy se zástupci cílových skupin (Hruška a kol. 2015, s. 20).

Poté implementovat a zformulovat doporučení získaných informací pro Českou republiku do oblasti bezpečnostních složek (zejména Policie ČR, případně obecních policií), tj. nástroje a moderní a funkční postupy. Součástí studie bylo také mapování zkušeností v medializování a zveřejňování map kriminality (Hruška a kol. 2015, s. 20).

Nedílnou součástí bylo představit cílové skupině získané poznatky a zkušenosti, a zároveň tak získat zpětnou vazbu, jak prezentované nástroje a postupy co nejlépe realizovat v prostředí České republiky (Hruška a kol. 2015, s. 20).

Hruška a kol. (2015, s. 20) uvádí, že těmito cílovými skupinami byly:

- Správní úřady, organizační složky státu, zaměstnanci těchto úřadů a organizační složky zřizované/řízené těmito úřady a jejich zaměstnanci (především příslušníci a zaměstnanci Policie České republiky a zaměstnanci Ministerstva vnitra).
- Územní samosprávné celky a úřady územních samosprávných celků, jejich orgány a jejich zaměstnanci (zejména obce, především pak ty, které zřídily obecní policii, a jejich zaměstnanci, včetně strážníků obecních policií).
- Politice územních samosprávných celků včetně volených zástupců územních samosprávných celků (zejména politici a volení zástupci obcí).

V rámci studie je kriminalita specifikována nejen trestnými činy, ale i přestupky a kriminálně nežádoucími (rizikovými) jevy. Podle typu se zejména jedná o tzv. obecnou kriminalitu, kam spadá kriminality majetkové (neoprávněné užívání cizí věci, krádeže, poškozování cizí věci), násilné (ublížení na zdraví, loupeže, vraždy), mravnostní (obchodování s lidmi, znásilnění, kuplířství), drogová kriminalita, ohrožení pod vlivem návykových látek, sprejerství, opilství apod. a dále sem lze zařadit přestupky obdobného charakteru a kriminálně nežádoucí (rizikové) jevy s touto kriminalitou související (Hruška a kol. 2015, s. 20).

Zdrojem map budoucnosti jsou **tzv. prostorové analýzy dat a geografické informační systému**. Prostřednictvím programových nástrojů, vybranými postupy a metodami jsou data následně zpracovávána, zkoumána, vyhodnocována a prezentována.

Těchto programů je velké množství, proto je nemožné se jimi zabývat do hloubky, avšak vyjmenujeme si a stručně charakterizujeme výše jmenované, tj. prostorové analýzy a geografické informační systémy, přičemž zde zmíníme vybrané metody a postupy, respektive Hot Spot analýzu a Heat mapy:

- **Geografické informační systémy** – představují systémy, které slouží k správě, analýze, úpravě, vizualizaci a získávání dat, která souvisí s geografickým (zemským) povrchem. Tato dat jsou považována za data, které jsou využívána v prostoru lidskou společností. Nicméně je potřeba dodat, že vyjma dat, hardware a software je nezbytná součinnost odborně kvalifikovaných pracovníků (Hruška a kol. 2015, s. 30).

Značnou předností tohoto geografického systému je nenáročné zobrazení kriminálních jevů a kvantifikovaných dat prostřednictvím kartografických nástrojů umožňující všem relevantním osobám, tj. policisté, kriminalisté, analytici apod., porozumět a objasňovat danou problematiku. Možnosti, jak lze systém využít u policejních sborů, jsou široké. Může se jednat o identifikaci míst s vysokou koncentrací kriminálních jevů, potenciálních kriminálních subjektů, využití v strategickém a krizovém řízení, plánování hlídek, ale i vytvoření si přehledu o stávající situaci v daném městě/regionu. Lze také specifikovat oblasti u policejních sborů například predikci předpokládaného výskytu zločinu, monitorování dopadů zavedených preventivních opatření, identifikaci hot spotů (obdobně jako nástroj tepelných map) pro následné zavedení opatření vedoucí k redukci kriminality, tvorbu podkladů pro operativní rozhodování, realizaci projektů v redukci zločinu, mapování volání na krizovou linku, mapování a sledování aktivity policistů a neposlední řadě také aplikaci map jako komunikační nástroje s veřejností a zveřejňování kriminogenních statistik (Hruška a kol. 2015, s. 32).

- **Prostorová analýza dat (geoinformace)** – je potřeba ji porozumět v širším slova smyslu, jelikož souvisí s místem, které zobrazuje. Může se jednat například o bod, sadu (kolekci, svazek) linií, sadu bodů, linie, či a území. Stylizací informace vytváříme data, stejně tak u stylizace geoinformace vytváříme geodata, respektive prostorová data. Obdobně bychom mohli definovat chápání prostorových analýz jako analýzu prostorových dat, což ale může být mylné, jelikož ne vždy je využita prostorová složka prostorových dat. Nejedná se tedy o prostorovou analýzu dat, ale o analýzu prostorových dat (Hruška a kol. 2015, s. 33).

Hruška a kol. (2015, s. 33) uvádí, že: „*Prostorové analýzy jsou souborem technik pro analýzu a modelování lokalizovaných objektů, kde výsledky analýz závisí na prostorovém uspořádání těchto objektů a jejich vlastností.*“

Prostorové analýzy prezentují sady analytických metod, které v rámci své přesnosti nezbytně potřebují přístup k jednotlivým atributům studovaných objektů a k informacím o jejich umístění. Oproti ostatním formám analýz potřebují prostorové analýzy geografické umístění a atributová data objektů. Prostorové data souvisí se zkoumáním uspořádání prostorových dat. Především je předmětem zkoumání vztah mezi atributy objektů, uspořádáním nebo geoprvky ve zkoumaném území. Cílem je prostřednictvím modelování těchto vztahů docílit lepšího porozumění a predikce vývoje v daném území (Hruška a kol. 2015, s. 33).

Obecné vymezení některých cílů prostorových analýz (Hruška a kol. 2015, s. 33):

- Charakteristika objektů, respektive jevy ve zkoumaném prostoru (včetně charakteristiky jejich uspořádání – tj. textury) – obsahuje vyvození statistických dat pozorované textury geoprvků (areálů, linií či bodů) a jejich komparace. Interesují nás fenomény, které se koncentrují v některých místech ve větší míře, chceme zjistit, zda se nejedná pouze o náhodu a jakým způsobem lze textury v různých oblastech uspořádat (porovnat), jak lze případné rozdíly uchopit a zda se mění v čase.
- Volba konkrétního místa na základě splnění jisté sady okolností (či obecněji podle určitého rozhodovacího nákresu, či znázornění) nebo zkoumání úrovně splňující dané atributy v určité oblasti nebo na určitém území.
- Výklady postupů, které iniciovaly aktuální stav souvislostí vázaných k jednotlivým objektům či dění v pozorované oblasti, či prostoru (systematický průzkum), např. předmětem výkladu může být uspořádání pozorovaných bodů, či interpretace daného dění na určitém území v konkrétním čase.
- Vytvoření adekvátního systému umístění sledovaných objektů, či jevů v prostoru, např. grafická působnost (koncentrace) chodících dětí do škol, nezaměstnaných lidí, zboží apod.), ale také navržení vhodného schématu určování hodnot.
- Zefektivnit způsobnost predikcí a výkon dohlížení týkající se událostí, či objektů ve sledovaném prostoru (používání tzv. prediktivních modelů).
- Snižování základních a sesbíraných kvantifikovaných dat do přehlednější sady. Realizujeme např. zobecnění sesbíraných dat pro efektivnější specifikaci pozorovaného jevu nebo pouze s cílem pohodlnější manipulace.

Aplikovaných technik prostorové interpretace a technik zpracování dat je široká škála. V rámci nich se využívají metody prostorových analýz. Použité techniky vyžadují propojenost různých analýz a nástrojů, tj. mapování, matematické designování, geografické rozmístění objektů (např. průmyslových zón), specifické rozborů různých sítí jako jsou dopravní, technické či přírodní sítě) a ostatních (Hruška a kol. 2015, s. 34).

Z hlediska způsobu zpracování dat se metody prostorových analýz dělí na zobrazovací, průzkumové a modelovací. Typickým výstupem zobrazovací metody jsou kartogramy, případně kartodiagramy, které zobrazují statistická data v určité lokalitě.

- **Metoda Hot Spot analýzy** – reprezentuje lokality se zvýšenou mírou zkoumaného jevu. Jedná se o jednu z podob rozboru koncentrace jevů v lokalitě (prostoru). Z hlediska rozboru kriminality jde o oblasti s výrazně větší nadprůměrné četnosti zkoumaných skutků, které jsou spojeny s větším rizikem výskytu trestných činů. Tyto oblasti jednotlivých skutků vytváří tzv. prostorové shluky (koncentraci zkoumaných jevů) (Hruška a kol. 2015, s. 36).

Metody hot spot analýzy určují oblasti s větší rizikovostí na podkladě geograficky umístěných dat. K tomu slouží atributy kriminality, ze kterých lze předpokládat, že se jednotlivé skutky nebudou vyskytovat v pravidelném rozmístění, protože jsou ovlivněny i jinými vlivy. V podstatě jde o to, že lokality, které vykazovaly obdobně opakující se trestné činy, předpokládáme, že k nim bude docházet opětovně. K rozboru těchto prostorových jevů, tedy trestných činů, či přestupků, je nezbytné disponovat dostatečným množstvím dat. Je potřeba si řádně promyslet, k čemu, a jak velkou rozlohu bude analýza zkoumat. V případě, že jsou předmětem zkoumání velké lokality s relativně nízkým výskytem kriminality, mohou být výstupy skutečné situace výrazně zkreslené. Je tedy nezbytné si na začátku definovat vhodnost využívaných dat, postupů a nastavení funkcí, které jsou pro vytváření hot spotů nabízeny specializovanými nástroji (Hruška a kol. 2015, s. 36).

V případě, že je potřeba identifikovat problémové lokality, je prvotním úkonem policejních pracovišť právě realizování hot spot analýz. Důvodem je, že do těchto lokalit budou směřovat své zdroje.

Tepelné mapy (Heat mapy)

Tepelné mapy jsou často zaměňovány s pojem „*hot spoty*“.

Nástroje tepelných map nám umožňují z jednotlivých identifikovaných bodů zformovat problémové oblasti. Typické využití nalezneme především u meziroční komparace konkrétního typu kriminality, které nám vytvoří obraz o jejím vývoji (Gjuričová, aj. 2017, s. 16).

Oproti mapám kriminality jsou tepelné mapy v rámci predikce vývoje kriminality méně efektivní. Je to z toho důvodu, že predikce kriminality není u tepelných map časově a prostorově specifikována. Kritická místa mohou být identifikována, nicméně se nám zobrazí pouze body, kde se bude jednat pouze o větší četnost koncentrace zkoumaného jevu (Gjuričová, aj. 2017, s. 18).

Technika tepelných se používá k zobrazení lokalit s vysokou intenzitou konkrétního jevu. Při konstrukci tepelné mapy se zobrazuje hustota koncentrace zkoumaného jevu v lokalitě. Jde například o pocit bezpečí, sociální patologické jevy, vysoká četnost s příslušníky policie apod.). Data jsou pak při zobrazení upravena tak, že prezentují hustotu výskytu jevu na barevné škále, tzv. tepelnou skvrnou. Výklad výstupu je subjektivní, nicméně hlavní význam se přikládá statistickým datům, tj. vypovídající hodnota zkoumaných dat pozorovaného jevu v této lokalitě, čímž je výklad výstupu objektivnější (Hruška a kol. 2015, s. 41).

Metoda tepelných map graficky zobrazuje koncentraci nějakého fenoménu. Výhodou metody je, že policejní složky tak mohou na tomto základě rozpoznat lokality s větším výskytem kriminálních či jiných jevů. Mohou to být například rizikové oblasti či ulice, relevantní nežádoucí jevy spojené s pocitem bezpečí apod. Tyto informace mají pro policejní složky velký význam, jelikož jsou základním pramenem informací při nastavování strategie na dané lokality (Hruška a kol. 2015, s. 42).

1.5 Vybrané druhy kriminality a druhy závažných sociálně patologických jevů

Spojitosť mezi kriminalitou a sociálně patologickými jevy je zřejmá. Tato práce se ale bude zabývat pouze některými z nich. Snahou je vybrat ty aspekty, které budou poukazovat na podobné atributy obou širokých problematik. Těmito aspekty jsou:

- agresivita a násilí;
- zneužívání psychoaktivních látek;
- návykové poruchy;
- kriminalita a delikvence.

V této kapitole je potřeba vysvětlit způsob nahlížení práce na daný koncept. Práce se zejména zabývá problematikou prevence kriminality na úrovni samosprávy a je tudíž logické, že nelze vybrat jako společný aspekt např. suicidální jednání. Je potřeba si uvědomit, že způsob prevence kriminality se na úrovni samosprávy volí, podle toho, co např. na základě dotazníkového šetření v dané lokalitě zjistí samospráva od svých obyvatel, kteří se v ní každodenně pohybují a žijí v ní. Jedná se tedy o obrázek toho, jak lidé v lokalitě vnímají různé faktory (jevy) a také za jakých podmínek. Jde např. o pocit bezpečí v ulicích jimi označených; pocit bezpečí v okolí heren; dalším faktorem je čas, tj. den a noc, nebo jeho konkrétní rozmezí; způsob, jakým vnímají ostatní, kteří např. porušují veřejný pořádek města, či se jen neškodně shlukují; jak moc důvěřují městské policii nebo Policii ČR apod.).

Tyto faktory a podmínky se prolínají s aspekty, viz výše, se sociálně patologickými jevy. Účelem je poukázat na jednotlivých kritériích, které se na úrovni samosprávy řeší, že se dají schovat pod tuto vědní disciplínu, a že se jedná o vědu, která zkoumá a řeší kromě sociální psychologie a psychopatologie i prevenci kriminality, a tudíž i jiné obory.

Předmětem praktické části výzkumu této bakalářské práce, která je více popsána v kapitole 2 a dále, je Město Rumburk. Je tedy na místě poukázat na statistická data nápadu trestné činnosti na jeho území, respektive na data celkové kriminality za roky 2015 – 2019.

Obrázek 1 | Celková kriminalita v Rumburku 2015 – 2019

Rok	Nápad TČ	Objasněno	%
2015	508	274	53,94
2016	324	206	63,58
2017	345	216	62,61
2018	423	274	64,78
2019	308	185	60,06

Zdroj: OOP Rumburk | Struktura a analýza kriminality v teritoriu OOP Rumburk 2015 – 2019

2 Praktická část

Hlavním cílem výzkumu v praktické části bakalářské práce je využití celkem nového geografického nástroje, **tzv. tepelné mapy**, který nám na základě sesbíraných specifických dat zobrazí koncentraci výskytu sociálně nežádoucích (patologických) jevů, respektive koncentraci bodů v podobě tepelných skvrn představující rizikové oblasti, či jiné, záleží vždy na vymezení zkoumané problematiky (například koncentrace trestných činů různého charakteru, nebo přestupků apod.).

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na problematiku prevence kriminality v souvislosti se sociálně patologickými jevy, v rámci níž jsou společnými atributy následující oblasti:

- agresivita a násilí;
- zneužívání psychoaktivních látek;
- návykové poruchy;
- kriminalita a delikvence.

V našem případě využíváme sesbíraná data v tepelných mapách, tak abychom byli schopni zkoumat a vyhodnotit pocit bezpečí obyvatel ve městě a zároveň také specifikovali a vytvořili grafické znázornění lokalit, či ulic, které jsou dle obyvatel města riziková, nebo se zde vyskytují jevy negativního či pozitivního charakteru, tj. četnost setkávání se s policejními složkami, či s asistenty prevence kriminality (nástroje situační prevence). Díky těmto analytickým informacím lze následně efektivněji nastavovat situační prevenci, jde například o hlídky, umístění kamerových bodů, či veřejného osvětlení, úpravu obecně závazné vyhlášky apod.

Jak již bylo v teoretické části popsáno, tak tepelné mapy nám umožňují z jednotlivých identifikovaných bodů zobrazit problémové lokality. Lidské oko a mozek poté takto prezentované informace vnímá. Charakteristické je pak využití těchto map zvláště v meziročním srovnání jednotlivých typů kriminality.

Je potřeba si připomenout, jak tepelné mapy fungují. Tepelné mapy používají k zobrazení lokalit data s vysokou intenzitou určitého jevu. Při zpracování tepelné mapy se vyobrazí hustota zkoumaného jevu v podobě tepelných skvrn na barevné škále, přičemž červená barva představuje centrum výskytu zkoumaného jevu. Výklad výstupů je pak subjektivní, avšak vypovídající hodnotu mají statistická data pozorovaného jevu v dané lokalitě, čímž dochází k objektivismu (Hruška a kol. 2015, s. 41).

Výhodami metody tepelných map je, že policejní složky mohou na základě výstupů reagovat strategicky lépe, například hlídkami v problémových lokalitách, či ulicích s výskytem kriminálních či sociálně patologických jevů (Hruška a kol. 2015, s. 42).

2.1 Výzkum od stolu, tzv. Desk research

Před samotným výzkumem bylo potřeba uskutečnit tzv. výzkum od stolu (Desk research), který nám umožnil vytvořit předběžnou situační analýzu výchozího stavu a základních informací o dané problematice, zároveň také upřesnění návrhu (designu) výzkumu. Podstatou výzkumu od stolu je zpracovat již známá data a všechna data, která s výzkumem souvisí (Toušek 2014). V našem případě budeme na základě získaných dat moci zpracovat charakteristiku a posoudit jaká je úroveň spolupráce mezi Policií ČR, městem Rumburk a případně obecní policií při prevenci kriminálních a sociálně patologických jevů v souvislosti s mírou pocitu bezpečí obyvatel ve městě Rumburk.

Město Rumburk disponuje „*Plánem prevence kriminality v Rumburku na období 2020 – 2024*“, dostupný z: https://www.rumburk.cz/gallery/clanky5608/pris_p6_priloha1_7882.pdf. Tento strategický dokument města vychází z několika dokumentů, které ovlivňují fungování preventivních opatření v Rumburku, přičemž výchozím dokumentem je Strategie prevence kriminality v České republice, která je dále rozpracována Strategií Ústeckého kraje.

Níže jsou uvedeny a krátce specifikovány strategie, ze kterých Plán prevence kriminality v Rumburku na období 2020 – 2024 vychází (Město Rumburk 2020, s. 7):

- **Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2016 – 2020**

Východiska strategie pochází z priorit daných Programových prohlášení Vlády ČR, dále ze současných studií, znalostí a empirie a příkladů dobré praxe. Je podnícena zároveň strategiemi a úspěšnými výstupy. Sofistikovaně se zaměřuje na všechny subjekty a způsoby prevence kriminality, implementuje proaktivní, koordinovaný a multidisciplinární přístup při eliminaci problémů.

- **Strategie prevence kriminality na území Ústeckého kraje na období 2017 – 2021**

Výhodou strategie prevence kriminality kraje je implementace vlastní preventivní politiky, která nesmí narušovat hlavní priority podmínek a potřeb národní strategie, tj. postupy, principy a cíle. Co se týče míry četnosti sociálně patologických jevů, je Ústecký kraj dlouhodobě umístěný na předních místech mezi všemi kraji České republiky. Jde např. o nejvyšší nezaměstnanost v rámci celé ČR, vysokou četnost osob ohrožených sociální exkluzí.

- **Strategický plán rozvoje města Rumburk 2017 – 2026**

Strategický plán rozvoje města Rumburk představuje širší koncept rozvoje města. Plán je zaměřený, bez ohledu na politické představitele, na udržování kontinuity vývoje města. Cílem města je udržovat klid a bezpečí bez společenských odlišností iniciující kladné mezilidské poměry. Těchto idejí by mělo být docíleno nastavenými strategickými cíli, tj. účinnou prevencí a předcházením společensky nežádoucích jevů s akcentem na konfliktní mládež a drogově závislé. Dílčím cílem je zvýšení pocitu bezpečí obyvatel ve městě.

- **Strategický plán sociálních začleňování města Rumburk a obce Staré Křečany pro období 2017 – 2020**

Na základě platformy složených z odborníků z praxe, zástupců Města Rumburk a lokálního konzultanta Agentury pro sociální začleňování vznikl tento strategický dokument, jehož obsahem jsou sociální problémy různého charakteru a návrhy na jejich řešení. Strategický dokument řeší zejména problematiku bydlení, zaměstnanosti, dluhů, rodin, zdraví a zároveň také bezpečnosti.

Problematika bezpečnosti je pouze dílčím výstupem tohoto strategického dokumentu, nicméně je zde zřejmá souvislost s výše jmenovanými oblastmi, které působí na preventivní opatření i v oblasti předcházení kriminality.

- **Komunitní plánování sociálních služeb na Šluknovsku pro období 2019 – 2023**

Komunitní plánování lze specifikovat jako průběh v sociální oblasti, ve kterých participují instituce, jichž nastavování budoucí strategie týká. Cílem tohoto komunitního plánování je zmapování aktuálního stavu poskytovaných sociálních služeb v určité lokalitě, přičemž potřeby této lokality nejsou zajištěny. Komunitní plánová úzce souvisí s prevencí kriminality, jelikož určitý počet služeb vykonává aktivity i v této lokalitě anebo pracuje s klienty páchající kriminální činností, či s osobami, které se staly oběťmi kriminálních činů.

- **Koordinační dohoda mezi samosprávou a Policií ČR**

Tato koordinační dohoda představuje vzájemnou spolupráci při zajišťování bezpečnosti veřejného pořádku a místních sociálních problémů mezi Městem Rumburk a Policií ČR. Koordinační dohoda je platná do 22. 12. 2009. Předmětem dohody je nastavování pravidelných společných hlídek městských a státních příslušníků policie ČR. Společné hlídky se plánují na koordinačních poradách bezpečnosti.

Výzkumem od stolu bylo také zjištěno, že Město Rumburk disponuje „*Komisi pro prevenci kriminality*“, která se snaží plán prevence kriminality a jeho cíle průběžně naplňovat a zároveň řeší prevence kriminality prostřednictvím různých akcí pro obyvatele města.

Dalším přínosem je tzv. Komplexní preventivní program v Rumburku, který je určen pro mateřské, základní, střední a speciální školy. Jedná o preventivní témata, která jsou v případě zájmu přednášena zkušenými lektory, tématy jsou např. prevence požárů, prevence obtěžování, první pomoc, dopravní výchova, šikana, kyberšikana, úskalí poskytování informací přes internet, poruchy příjmu potravy, závislosti, rizikové sexuální chování, rasismus, xenofobie, trestní právo, finanční gramotnost.

Posledním nástrojem týkající se situační prevence, kterým Město Rumburk disponuje je Městský dohlížecí kamerový systém, který se v průběhu let pravidelně modernizuje.

2.2 Tematické zaměření výzkumu

Výzkum této práce se zaměřuje na popsání a vyhodnocení úrovně preventivní spolupráce mezi PČR, městem Rumburk a případně obecní policií při předcházení sociálně patologických jevů, resp. prevencí kriminality vybraných aspektů, viz kapitola 2, v souvislosti s mírou pocitu bezpečí obyvatel ve městě Rumburk.

Prostřednictvím výzkumu je třeba odpovědět na výzkumné otázky:

- Do jaké míry jsou vybrané sociálně patologické jevy / aspekty řešeny na lokální úrovni?
- Zda se obyvatelé ve městě Rumburk cítí bezpečně?
- Zda lze na vybrané sociálně patologické jevy působit nástrojem, jaký navrhnou respondenti, resp. obyvatelé města?

Otázku „*Do jaké míry jsou vybrané sociálně patologické jevy řešeny na lokální úrovni*“ nám objasňuje tzv. výzkum od stolu. Odpověď je více zpracována v kapitole 2.6. Zbylé dvě otázky jsou objasněny na základě „*Analýzy pocitu bezpečí*“, tj. získaných dat, tepelných map atd.

2.3 Cílová skupina a oblast výzkumu

Oblastí výzkumu je město Rumburk, tzn., že cílovou skupinou je obyvatelstvo města Rumburk, tedy osoby, které mají na území trvalé bydliště. Věková kategorie cílové skupiny se pohybuje v rozmezí od 15 do 60 let a více. Důvodem je, že výzkum je zaměřený na určení atributů jednotlivých lokalit a pocitu bezpečí ve městě.

2.4 Metoda a technika výzkumu

Metoda výzkumu byla zvolena formou standardizovaného dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval 21 otázek: otázky specifikující cílovou skupinu, otázky uzavřené a otázky otevřené. Distribuce dotazníkového šetření byla zajištěna prostřednictvím asistentů prevence kriminality a zároveň pracovníky MěÚ Rumburk, kteří chodí do terénu. Dále bylo zapojeno do výzkumu i Gymnázium Rumburk, kde byly distribuovány dotazníky v celkovém počtu 50 kusů. Celkový počet distribuovaných dotazníků bylo v celkovém počtu 200 kusů. Návratnost dotazníků byla 78 % (156 kusů), zbylých 22 % (44 kusů) se buď nevrátilo nebo se vrátily nevyplněné.

Snahou distribuce bylo zajistit co největší působnost/oblast, tj. centrum, a i okrajové části města. Datová působnost (rozloha) distribuce je znázorněna v kapitole 2.6.

Získaná data byla zpracována v excelu pomocí kontingenčních tabulek a filtrů. Výstupem byly grafy a tepelné mapy. Před zpracováním tepelných map bylo potřeba předpřipravit data pomocí zeměpisných souřadnic jednotlivých ulic, která se pak následně se získanými hodnotami projektovali do 3 D map, které jsou součástí programu Excel (MS Office 2016). Seznam všech ulic byl zprostředkován vygenerováním systému, se kterým pracuje Odbor evidence obyvatel Městského úřadu Rumburk. Po zadání potřebných dat do 3 D prohlídky se vykreslí oblasti, ulice, lokality formou tepelných skvrn, tj. tepelné mapy, které znázorňují např. problémové lokality; lokality, kde se respondenti nejčastěji setkávají s příslušníky Policie ČR či strážníky apod. Při zadání více atributů vznikají tzv. vrstvy, které lze pak navzájem překrýt a barevně rozlišit, a vytvořit si tak obrázek, který např. ukáže, šedá místa, která nejsou podchycena, v rámci pocitu bezpečí, policií nebo asistenty prevence kriminality, resp. také Městem Rumburk na lokální úrovni (úrovni samosprávy).

2.5 Dotazník výzkumu

Standardizovaný dotazník (viz přílohy) je složený z 21 otázek. Jedná se o otázky uzavřené a otázky otevřené. Otázky jsou postavené tak, aby hodnota získaných odpovědí odpovídala na danou problematiku výzkumu této práce. Prvních sedem otázek kategorizují respondenty na datovou oblast (působnost) dotazníku, na pohlaví, věkové rozmezí, sociálně-ekonomické postavení ve společnosti, způsob bydlení a dobu žití ve městě Rumburk. Doba žití má pro výzkum značně důležitou roli, jelikož prezentuje vypovídající hodnotu získaných dat, resp. čím delší doba života ve městě, tím větší význam získaná data (odpovědi) mají. Zbylých 16 otázek se pak úzce zaměřují na pocit bezpečí, spokojenost s bezpečností a důvěru obyvatel

v souvislosti se sociálně patologickými jevy, s kriminalitou a s výkonem Policie ČR, městské policie a s činností samosprávy.

2.6 Výsledky výzkumu

Vyhodnocení výzkumu bylo z hlediska otevřených otázek a tepelných map, celkem časově náročné, a to z hlediska hledání společných atributů u otevřených otázek dotazníkového šetření a předpřípravy zeměpisných souřadnic pro zapracování do prohlídky 3 D tepelných map.

Je zde třeba zmínit, že některé dotazníky respondenti vyplnili pouze částečně, a tudíž se některá data vrátila neúplná. Z toho vyplývá, že některé výsledky prezentovaných dat mohou být zkreslující oproti počtu sesbíraných dotazníků, tj. 156 kusů (počet získaných odpovědí se může lišit od celkového součtu počtu prezentovaných dat; důvodem může být také, že se jednalo o odpovědi, které byly irelevantní a nebyly brány v potaz při vyhodnocování).

V rámci efektivního prezentování dat uvádím v podkapitolách základní výsledky a dále pak výsledky pocitu bezpečí a tepelných map atd. Výsledky, které je potřeba doplnit informacemi, jsou uvedeny spolu s komentářem.

2.6.1 Obecná specifikace a působnost dotazníku

V rámci výzkumu bylo zde procentuálně zastoupeno 105 žen, tj. 67 % a 51 mužů, tj. 33 %.

Nejvíce zastoupených žen je v rozmezí ve věku 26–60 let (49 žen), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se jedná převážně o zaměstnané ženy, ve většině případů žijící v rodinných domech, a to „do či dále jak 20 let“. Druhým největším zastoupením jsou ženy ve věku 15–25 let (45 žen), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se jedná převážně o studentky žijící v rodinných domech, a to z velké části od narození. Posledním zastoupením jsou ženy ve věku 60 a více let (11 žen), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se jedná o seniory nebo invalidní důchodce žijící převážně v panelových domech.

Nejvíce zastoupených mužů je v rozmezí ve věku 26–60 let (25 mužů), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se jedná o převážně zaměstnané muže, ve většině případů žijících v rodinných domech, a to převážně od narození. Druhým největším zastoupením jsou muži ve věku 15–25 let (21 mužů), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se jedná o převážně zaměstnané muže žijících v panelových a soukromých domech, a to převážně od narození. Posledním zastoupením jsou muži ve věku 60 a více let (5 mužů), z hlediska sociálně-ekonomického postavení se z velké části jedná o seniory nebo invalidní důchodce žijících převážně v panelových domech.

Celková věková kategorizace respondentů se skládá z 66 osob ve věku 15–25 let, z 74 osob ve věku 26–60 let a 16 osob z 60 a více let.

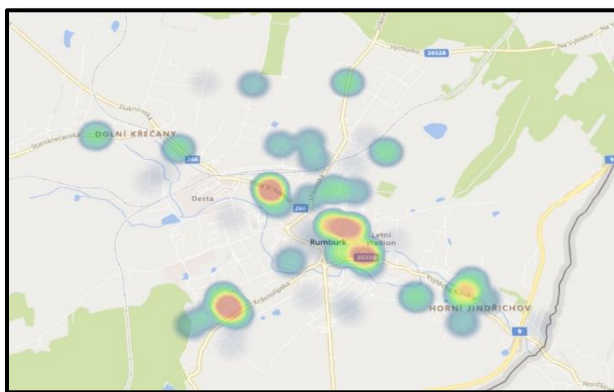
Celkové sociálně-ekonomické postavení je složeno ze 73 osob zaměstnaných, z 50 osob studujících, z 16 osob seniorů, či invalidních důchodců, z 7 osob samostatně výdělečně činných, z 4 osob nezaměstnaných a z 6 osob na rodičovské dovolené nebo pečující o osobu se zdravotním postižením.

Celkový způsob bydlení je složeno z 53 osob žijících v panelovém domě, z 78 osob žijících v rodinném domě a z 25 osob žijících v soukromém pronájmu.

Celková doba života ve městě je složena z 71 osob od narození, z 31 osob 20 let a déle, z 21 osob do 20 let, z 27 osob do 10 let a z 5 osob méně než 1 rok.

Působnost dotazníku neboli datová rozloha, která byla v rámci distribuce a návratnosti také cílem výzkumu, je znázorněna formou tepelné mapy níže. Můžeme si všimnout, že dotazník byl distribuován celkově na velké rozloze města Rumburk, a to i v okrajových částech.

Obrázek 2 | Působnost dotazníku – datová rozloha

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

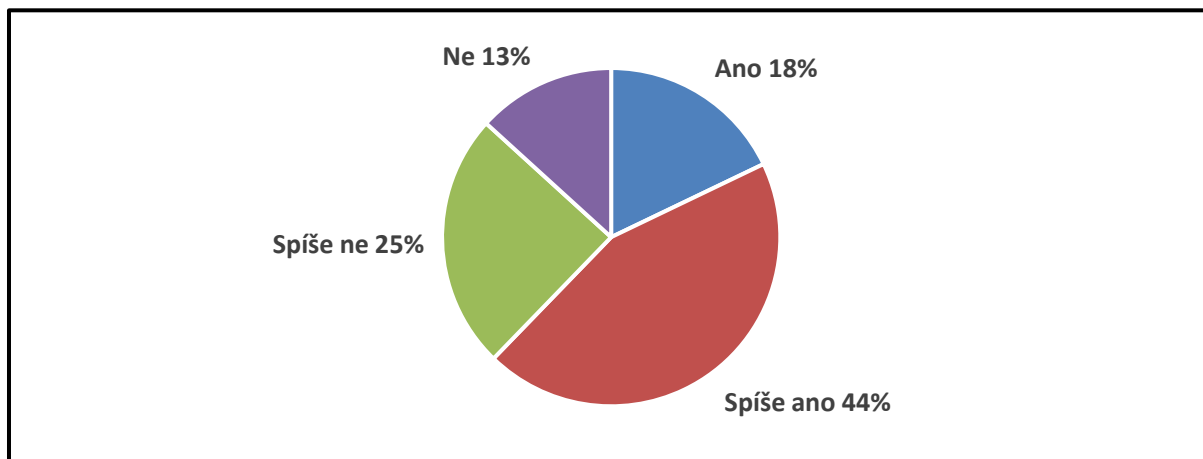
Při distribuci byli využiti asistenti prevence kriminality a pracovníci projektu „*Cesta k lepšímu bydlení*“, kteří pracují pro Město Rumburk. Působnost dotazníku víceméně zasáhlo zejména centrum města a sídliště, kde jsou panelové domy ve vlastnictví Města Rumburk a družstevnické byty, či byty soukromých pronajímatelů.

2.6.2 Pocit bezpečí

Celkem 69 osob označilo okolí svého bydliště jako bezproblémové, 44 osob jako problémové a 16 osob jako sociálně vyloučené, nicméně respondenti se dle získaných dat cítí

v okolí svého bydliště převážně v bezpečí – viz koláčový graf níže. Níže jsou také znázorněny ulice dle tepelných map.

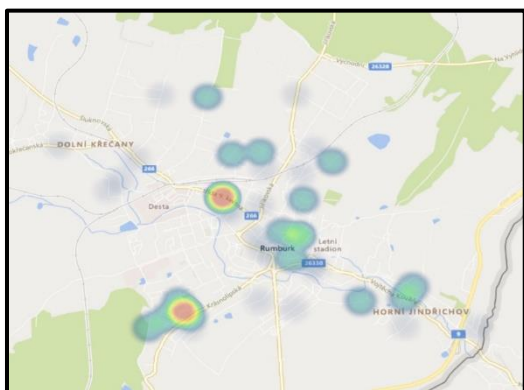
Obrázek 3 | Pocit bezpečí v okolí svého bydliště

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „Grafy“)

Za posledních pět let se situace týkající se celkové kriminality a výskytu sociálně patologických jevů značným způsobem nemění. Lidé zde žijí s ohledem na zastoupení různých etnických kultur převážně v duchu sociálního smíru. Nastalé vybočení ve společnosti v Rumburku se většinou město snaží bezprostředně řešit.

Obrázek 4 | Bezproblémové ulice v okolí svého bydliště

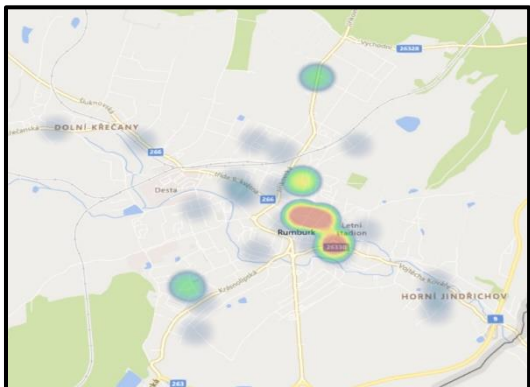

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

S ohledem na prezentaci tepelných skvrn se dalo předpokládat, že osoby, které žijí v těchto lokalitách označí ulice za bezproblémové. Autor se domnívá, že důvodem, proč tomu tak je, je ten, že jsou to lokality, které jsou zahrnuté do pravidelných hlídek Policie ČR, či Městské policie Rumburk a asistentů prevence kriminality. Na některých veřejných prostranstvích jsou také umístěné kamery Městského kamerového dohlížecího systému,

na kterých dohlíží městská policie. V tomto případě to znamená, že dopady situační prevence na pocit bezpečí obyvatel ve městě mají pozitivní vliv.

Obrázek 5 | Problémové ulice v okolí svého bydliště

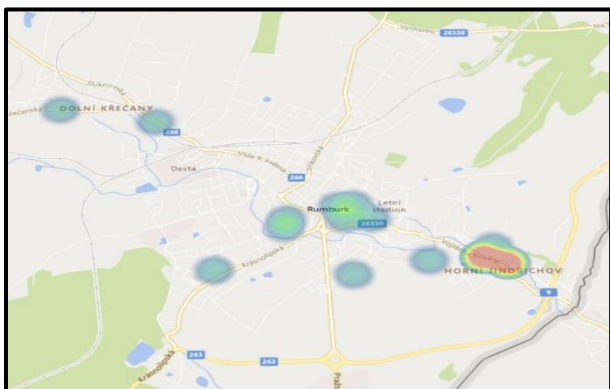

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

Z obrázku je evidentní, že tepelné skvrny se soustřeďují zejména v ulicích SNP, Palackého, Vojtěcha Kováře, Lužického a Dobrovského náměstí. Autor se domnívá, že na základě zjištěných informací z Úřadu práce Rumburk, Městské policie Rumburk a Obvodního oddělení policie Rumburk, zde žijí osoby, které pocházejí ze sociálně slabších rodin doprovázející závislost na sociálních dávkách v souvislosti s nezaměstnaností, problematikou zadlužování se, neadekvátního bydlení apod.

Z toho vyplývá, že je zde vysoká pravděpodobnost vzniku sociálně patologických jevů a kriminality. Může zde vznikat sociální napětí mezi starousedlíky a sociálně slabšími lidmi, kteří např. rezignovali a přestali hledat nové zaměstnání; ztratili pracovní návyky; užívají návykové a psychotropní látky (alkohol, cigarety, marihuana aj.), ničí veřejný majetek, jsou hluchí apod.

Obrázek 6 | Sociálně vyloučené ulice v okolí svého bydliště

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

Sociálně vyloučené lokality Město Rumburk nemá. Ale v rámci výzkumu měli obyvatelé města možnost takovou lokalitu označit. Město Rumburk je specifické tím, že se v rámci svého strategického plánu sociálního začleňování na území vyskytují pouze tzv. sociálně vyloučené mikrolokality, jednou z těchto mikrolokalit je právě ulice Vojtěcha Kováře, kterou můžeme vidět na tepelné mapě vyznačenou velice jasně červenou barvou. Terénní šetřením autor práce zjistil, že v této lokalitě se nachází soukromý dům relativně ve špatném technickém stavu. Majitel domu disponuje pověstí, kdy je zaměřený právě na jedince, či rodiny s dětmi ze sociálně slabších vrstev, které jsou závislé na sociálních dávkách a ve většině případů ani jinou možnost, než přijmout jeho podmínky nemají. V této oblasti se vyskytovaly sociálně patologické jevy a různé sociální problémy, které město řeší prostřednictvím projektu „*Cesta k lepšímu bydlení*“. Realizační tým tohoto projektu má za úkol tyto negativní patologické vlivy v lokalitě dotčených osob zmírňovat. V roce 2019 se podařilo vykomunikovat s majitelem určitá východiska pro zlepšení životních podmínek, např. přistavení kontejneru na odpadky a předávání vyúčtování nákladů spojené s bydlením apod.

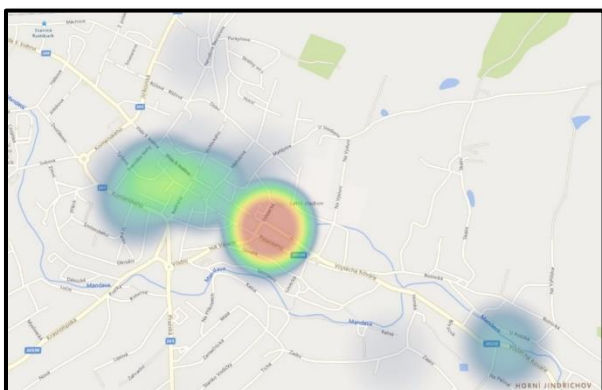
2.6.3 Problémové a sociálně vyloučené lokality

Respondenti měli v rámci výzkumu také možnost označit ulici, která je podle nich problémová, a která ulice je podle nich sociálně vyloučená – viz obrázky tepelných map níže. V tomto případě se jedná o lokality, které nejsou v okolí jejich trvalého bydliště, jak tomu bylo výše.

Z tepelných map je zřejmé, že tepelné skvrny se soustřeďují zejména v ulicích SNP, Palackého, Vojtěcha Kováře, Lužického a Dobrovského náměstí, viz níže Obrázek 7 a 8.

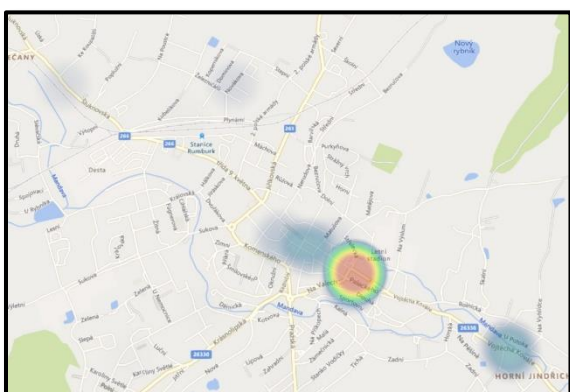
Autor se domnívá, že na základě zjištěných informací z Úřadu práce Rumburk, Městské policie Rumburk a Obvodního oddělení policie Rumburk, zde žijí osoby, které pocházejí ze sociálně slabších rodin doprovázející závislost na sociálních dávkách v souvislosti s nezaměstnaností, problematikou zadlužování se, neadekvátního bydlení apod.

Obrázek 7 | Problémové ulice

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

Obrázek 8 | Sociálně vyloučené ulice (lokality)

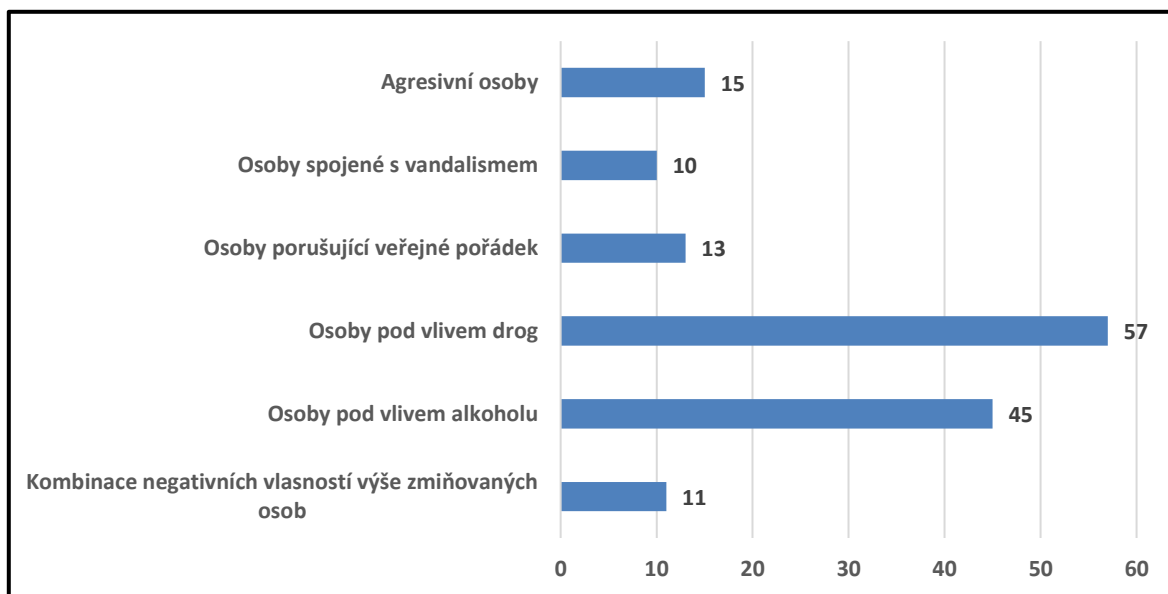

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

2.6.4 Vnímání osob v problémových lokalitách

Respondenti mohli v návaznosti na ulice, které označili jako problémové vyjmenovat osoby, které vnímají v negativním pojetí, např. osoby agresivní, osoby spojené s vandalismem apod. Z odpovědí je zřejmé, že nejčastěji se jedná o osoby pod vlivem drog a alkoholu, viz pruhovaný graf níže.

Obrázek 9 | Jaké osoby respondenti negativně vnímají v ulicích, které jsou dle nich problémové

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „Grafy“)

Z grafu vychází, že v ulicích, které označili obyvatelé města jako sociálně vyloučené mikrolokality, či jako problémové lokality, se budou pravděpodobně vyskytovat osoby sociálně patologické, tedy, že se bude jednat pravděpodobně o osoby pod vlivem drog, alkoholu a s tím doprovázející agresivní vlastností apod.

2.6.5 Působnost PČR, MP a APK ve městě

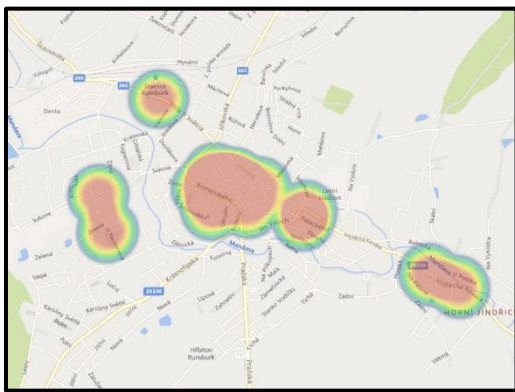
Výzkum zkoumal z odpovědí, jak často se respondent setká s Policií ČR, Městskou policií Rumburk a asistenty prevence kriminality. Zjištěním bylo, že 77 osob odpovědělo, že alespoň jednou krát se setká ve městě s policií, přičemž 69 osob odpovědělo, že se s asistenty prevence kriminality setká 2 až 3krát. Z toho vyplývá, že větší četnost setkávání s respondenty mají asistenti prevence kriminality, kteří slouží jako nástroj situační prevence kriminality na místní úrovni tedy samosprávy. Četnost vizuálně prezentuji na níže uvedených tepelných mapách.

Obrázek 10 | Působnost PČR a MP

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

Obrázek 11 | Působnost APK

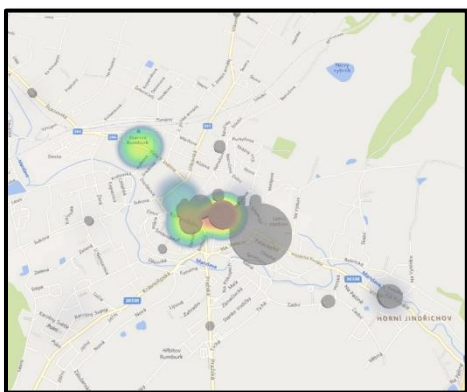

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

2.6.6 Komparace dat – tepelných map (ukázka šedých míst)

Nástroj tepelných map nám v rámci výzkumu umožňuje překrýt vrstvy, které jsou pro nás v rámci nastavování lepší spolupráce mezi PČR a samosprávou důležité např. při nastavování pěších hlídek apod. V tomto případě se bude jednat o vrstvu problémových lokalit a vrstvu, kde se nejčastěji setkávají s policií a s asistenty prevence kriminality. Pro lepší přehled jsou vrstvy barevně rozlišené. Problémové lokality jsou znázorněny šedou barvou. Z tepelných map je zřejmé, že nejvíc nepodchycených míst má policie, kdežto asistenti prevence kriminality mají celkem rozsáhlou působnost jak v centru města, tak i v okrajových a problémových částech.

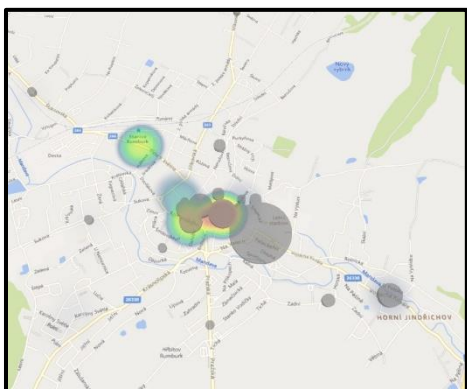
Obrázek 12 | Problémové lokality vs policie

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

Překrytí tepelných skvrn znázorňuje místa, která jsou v rámci situační prevence činností policie podchycena svými hlídkami. Nicméně na této tepelné mapě lze vypíchnout lokalitu autobusového a železničního nádraží poblíž parku, která dle vrstev není zřejmě dostatečně podchycena a je dá se říci, dle očí obyvatel města markantně problémová.

Obrázek 13 | Problémové lokality vs APK

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „3 D mapy“)

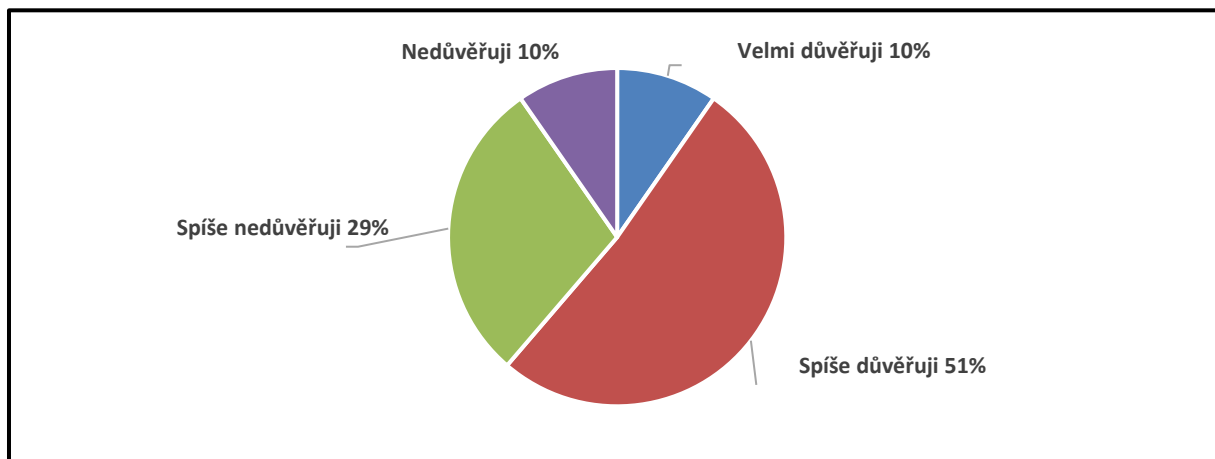
Obdobně jako u tepelné mapy výše, jsou znázorněny místa, která jsou v rámci situační prevence asistenty prevence kriminality podchycena svými pěšími hlídkami. Nicméně je zde také potřeba vypíchnout lokalitu autobusového a železničního nádraží poblíž parku, která dle vrstev není zřejmě dostatečně podchycena a je dle obyvatel města markantně problémová.

2.6.7 Důvěra a spokojenost

Důvěra respondentů k PČR, MP Rumburk a k asistentů prevence kriminality. Celkem 80 respondentů odpovědělo, že spíše důvěřuje a 15 osob, že velmi důvěřuje PČR a MP Rumburk. Dohromady 80 respondentů odpovědělo, že spíše důvěřuje a 13 osob, že velmi

důvěřuje asistentům prevence kriminality. Více méně se jedná o stejné výsledky, tedy stejnou důvěru k policii a k asistentů prevence kriminality. Koláčové grafy viz níže.

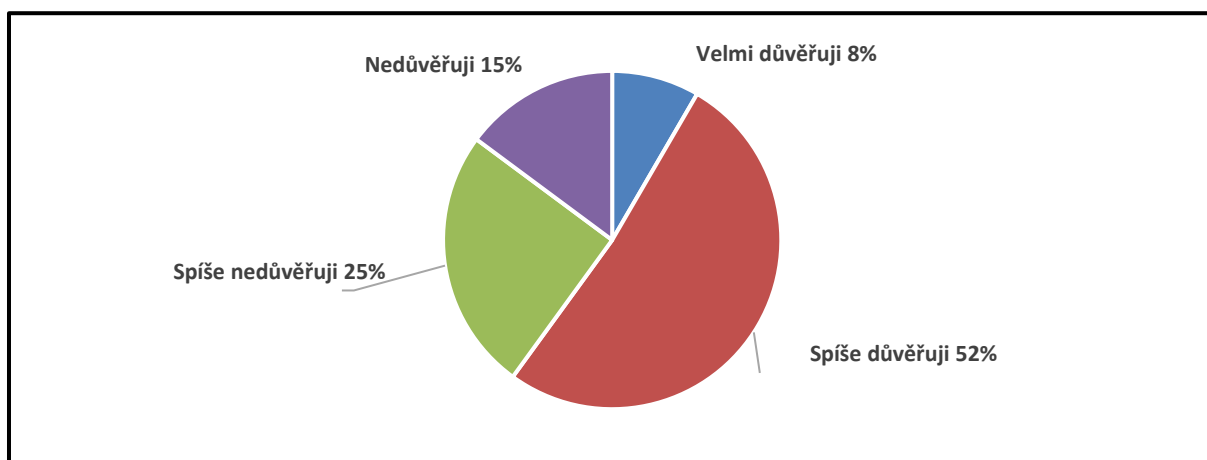
Obrázek 14 | Důvěra k PČR a MP Rumburk

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „Grafy“)

Dle grafu se důvěra obyvatel města Rumburk k Policii ČR a Městské policii Rumburk pohybuje okolo 61 %.

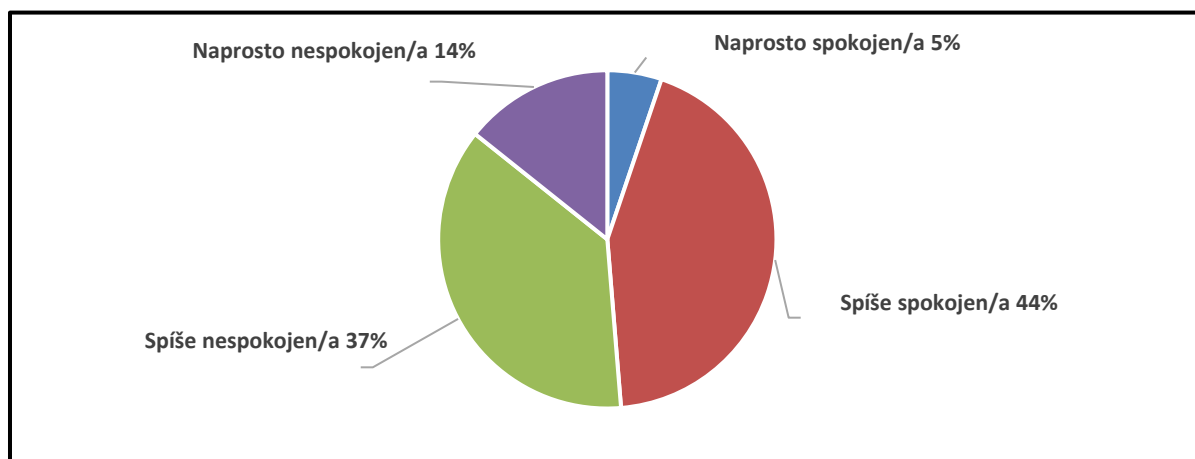
Obrázek 15 | Důvěra k APK

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „Grafy“)

Dle grafu se důvěra obyvatel města Rumburk k asistentům prevence kriminality pohybuje okolo 60 %.

Obrázek 16 | Spokojenost se správou bezpečnosti

Zdroj: Autor práce (MS Office – Excel „Grafy“)

Nespokojenost obyvatel s bezpečností ve městě Rumburk se pohybuje okolo 54 %.

2.6.8 Otevřené otázky

Otázky dotazníku byly nastaveny, tak abychom zjistili, čím by podle respondentů mohla policie zvýšit svůj vliv při ochraně bezpečnosti obyvatel města Rumburk; a čím by mohlo Město Rumburk zvýšit svůj vliv při ochraně bezpečnosti obyvatel.

Rámcově se odpovědi daly kategorizovat dle jejich společných atributů, jednalo se zejména o:

- dopravní bezpečnost (více APK na přechodech; měření rychlosti mobilním radarem),
- funkční kamerový systém s kvalitním záznamem či modernizaci a rozšíření kamerových bodů v problémových oblastech města,
- neignorování problémových situací a nevyhýbání se problémovým oblastem policií,
- personální navýšení kapacit (více APK, policistů a strážníků),
- situační prevence drogové problematiky,
- uzavření nebo častější kontroly barů, heren a jejich okolí,
- větší intenzitu pěších hlídek, kontrol, výjezdů zejména v okrajových částech města, v problémových uličkách, v parcích, v okolí heren – v nočních hodinách,
- prevenci kriminality obecně,
- zákony a systémové změny (větší tresty, pravomoci příslušníků PČR, strážníků a APK),
- rozšíření veřejných osvětlení v nepřehledných a problémových uličkách,
- opatření obecné povahy (tzv. bezdoplatkové zóny),

- výkup problémových nemovitostí.

Tyto podněty obyvatelů města Rumburk budou prezentovány Koordinační poradě, která se zabývá bezpečnostní situací v rámci nápadu trestné činnosti a specifické skladby kriminality, také budou prezentovány Komisi pro prevence kriminality, která funguje jako poradní orgán Města Rumburk.

2.7 Diskuse

Dotazníkové šetření bylo zaměřené na získání dat pro prezentaci tzv. tepelných map. Znamenalo to, nastavit otázky tak, aby se získaná data dala zpracovat prostřednictvím Excelu (MS Office). Více než nastavování vhodných otázek bylo časově náročnější předpřipravit si seznam ulic, oblastí (lokalit) a zeměpisné souřadnice, které pak vykreslí danou situaci zkoumaného jevu ve městě Rumburk. Validita a vypovídající schopnost hodnot závisela na dobře strukturovaných dílčích otázkách, které byly závislé také na datech předpřipravených. Rizikem tedy bylo že, některá data mohla chybět, anebo že některá data byla špatně vyplněna. V dotazníkovém šetření autor práce spatřil 2 otázky, které je potřeba lépe specifikovat. Jednalo se o otázku č. 13 a 15. Otázky byly pro respondenty matoucí v tom, že nebylo jasně dané časové vymezení, např. denně nebo měsíčně.

Výsledky výzkumu interpretují pocit bezpečí, resp. vnímání atmosféry obyvateli města Rumburk. Snahou bylo se zaměřit na oblast kriminality a sociálně patologické jevy s tím související. Naproti tomu zase na samotnou prevenci kriminality a případná návrhová opatření, které by zlepšily situaci na lokální úrovni, ať už sociální, situační nebo behaviorální prevencí.

Výsledky si dají využít pro zlepšení spolupráce např. v rámci koordinační dohody mezi městem a Policií ČR. Nastavit lepší viditelnost policejních složek v lokalitách, kde je to za potřebí. Snažit se prosadit různé podněty (návrhy) obyvatel města, které v rámci dotazníkového šetření podali, např. lepší veřejné osvětlení, rozšíření kamerového systému, více pěších hlídek a prevence drogové kriminality apod.

Nástroj tepelných map je 4 roky starý, nicméně povědomí o něm má dle mého názoru malý počet krajů a obcí. Snahou je šířit tímto i dobrou praxi při nastavování efektivnější prevence kriminality a prevence sociálně patologických jevů, dále informování se a případně vzdělávání se v této oblasti, jelikož programů a přístupů, kterých lze využít v této oblasti je velké množství.

2.8 Návrhová opatření

Před samotným navrhováním různých opatření týkající se situační, sociální a behaviorální prevence, či opatření, která by zlepšila pocit bezpečí ve městě Rumburk, bylo potřeba získat určitá data (informace) související s tímto výzkumem. Jedná se o data, která souvisí např. s mírou nezaměstnanosti, či četností výjezdů, řešených přestupků v dané lokalitě apod.

Zdrojem informací pro tuto kapitolu autorovi práce sloužily dotazy podané na Policii ČR, Městskou policii Rumburk a Úřadu práce Rumburk. V rámci tohoto šetření bylo zjištěno, že v lokalitách, které byly označeny jako problémové, či sociálně vyloučené žijí osoby, které ve většině případů pobírají sociální dávky spojené právě s nezaměstnaností a hmotnou nouzí, jednalo se o lokality SNP, Palackého, tř. 9. května, Vojtěcha Kováře a Dobrovské náměstí. V těchto lokalitách se často vyskytují sociálně patologické jevy, kam vyjíždí Městská policie Rumburk, např. rušení veřejného pořádku a občanského soužití apod. V letních měsících je četnost výskytu vyšší. Městská policie Rumburk má v současné době 14 strážníků, což je na město, dle velitele, s rozlohou města a počtu obyvatel průměrný stav. Nicméně řeší v průměru přibližně stejný počet přestupků jako Policie ČR.

Městská policie Rumburk disponuje 10 kamerovými body, které pravidelně modernizují v rámci celého kamerového systému. Modernizace je závislá na finančních možnostech města a potřeb městské policie. V některých místech kamerových bodů je při snížených světelných podmínkách pořízený záznam méně kvalitní. Kamerový systém je pro město užitečným nástrojem situační prevence, díky němu se objasnilo více skutečností potřebných pro účely policie než v minulých letech. Umístění kamerových bodů je z hlediska efektivnosti utajené.

Obvodní oddělení police Rumburk by tabulkově měla disponovat 29 policisty, v této chvíli je na oddělení k dispozici 27 policistů. Pěší hlídky policisté vykonávají každý den zpravidla dopoledne, a to v ulicích zmíněných výše.

V rámci zjištěných výsledků výzkumu autor práce navrhuje tyto opatření:

- Soustředit se na místa, které byla v rámci tepelných map ve městě vizualizovaná jako problémová a sociálně vyloučená.
Cílem tohoto opatření by mělo být kontrola situace v daných lokalitách a případně včasné zamezení vzniku sociálního problému.
- Soustředit se na sociálně patologické jevy, které s v okolí problémových a sociálně vyloučených lokalit dle respondentů vyskytují, tj. agresivita a násilí, zneužívání

psychoaktivních látek, návykové poruchy, kriminalita a delikvence, porušování veřejného pořádku a občanského soužití.

- Vytvořit informační kampaň (lepší informovanost) Komplexního preventivního programu v Rumburku, který probíhá ve spolupráci s externími odborníky působící ve městě. Program distribuovat se seznamem preventivních témat, jako jsou např. sebepoškození, poruchy příjmu potravy, kyberšikana, dopravní výchova aj.
- Pravidelné modernizování kamerového systému města (10 kamerových bodů), jak je realizováno do teď. Případně rozšířit kamerové body v lokalitách, které jsou dle obyvatel města na základě dotazníku problémové.
- Rozšířit či modernizovat veřejná osvětlení ve městě či na místech, které jsou dle obyvatel města na základě dotazníku problémové a špatně viditelné.
- Vytvořit harmonogram besed, určený pro prevenci široké veřejnosti, zejména obyvatel města Rumburk s tématy týkající prevence kriminality, či sociálně patologických jevů, tj. pro rodiny s dětmi, pro preventisty, pro pedagogy, pro mediátory na školách, pro školy, pro studenty apod. Témata konzultovat s Ministerstvem vnitra ČR, či s krajským manažerem prevence kriminality Ústeckého kraje.
- Zajistit publicitu získaných výsledků prostřednictvím webových stránek, Facebooku, a místních novin Města Rumburk. Popsat vyhodnocení bezpečnostní situace ve městě a zohlednit stav bezpečnostních složek.

Závěr

Tato bakalářská práce měla představit celkem nový nástroj, tzv. Heat maps/tepelné mapy v souvislosti s mapami budoucnosti. Myšlenka predikovat obecnou kriminalitu a s ní související výskyt sociálně patologických jevů je při vyslovení neuvěřitelná, ale při správném využívání přístupů, metod a programů to možné je.

Dotazníkovým šetřením je dobře prezentován pocit bezpečí v souvislosti na činnost policie a asistentů prevence kriminality. Na místech, které byly označené jako problémové či sociálně vyloučené, je vysoká pravděpodobnost, že výskyt sociálně patologických jevů bude koncentrovaně vyšší. Může se jednat např. o záškoláctví, agresivitu, šikanu, drogy, násilí apod. Cílem tepelných map je tato místa více kontrolovat a soustředit na ně různá opatření, která by měla tyto sociálně nežádoucí jevy zmírňovat anebo eliminovat. Např. frekventovanějším intervalem pěších hlídek, rozšířením veřejného osvětlení nebo modernizací městského kamerového dohlížecího systému apod.

Na závěr je třeba shrnout některé základní body této práce. Práce se zaměřuje na vybrané druhy kriminality a jejich prevenci na úrovni samosprávy v souvislosti se sociálně patologickými jevy. Cílem bylo popsat a vyhodnotit úroveň preventivní spolupráce mezi Policií ČR, městem a případně obecní policií při předcházení sociálně patologických jevů v souvislosti s mírou pocitu bezpečí obyvatel ve městě a zároveň šířit nástroje dobré praxe využívané na místní úrovni. Na základě toho bylo zjištěno metodou „výzkumu od stolu“, že vybrané sociální patologické jevy jsou na lokální úrovni podchyceny několika strategickými dokumenty a zároveň řešeny Komisí pro prevenci kriminality a Koordinační poradou v rámci „*Koordinační dohody mezi samosprávou a Policií ČR*“. Hlavním a stavebním kamenem pro Město Rumburk je strategie „*Plánu prevence kriminality v Rumburku na období 2020 – 2024*“, kdy tento dokument vychází z několika dokumentů, které ovlivňují fungování preventivních opatření v Rumburku, přičemž výchozím dokumentem je Strategie prevence kriminality v České republice, která je dále rozpracována Strategií Ústeckého kraje. Můžeme tedy říct, že úroveň preventivních aktivit je dle studovaných materiálů v rámci bakalářské práce na celkem dobré úrovni.

Dále bychom neměli zapomenout na to, zda se obyvatelé města Rumburk cítí bezpečně a zda lze na vybrané sociálně patologické jevy působit nástroji (opatřeními), jaké sami navrhli. Co se týče pocitu bezpečí, tak můžeme říct, že nadpoloviční většina se ve městě cítí spíše bezpečně.

Závěry a analýza tohoto výzkumu práce bude uplatněna a předložena vedení Města Rumburk.

3 Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BĚLÍK, V., 2017. *Slovník sociální patologie*. Vydání 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0599-1.
- FISCHER, S., 2006. *Sociální patologie: propedeutika*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. ISBN 80-7044-812-1.
- FISCHER, S., 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-27813.
- FISCHER, S., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
- GJURIČOVÁ, J., KUČERA, V., FEJFAR, J., KONÍČEK, T., PODIVÍNSKÁ, I., RAKUŠAN, V., VAŘEKA, J., 2017. *Jak vytvořit Bezpečné město (obec)*. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci s VISK. ISBN 978-80-906718-9-8.
- HARTL, P., 2000. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- KOHOUTEK, R., 2002. *Základy užití psychologie*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-064-2.
- KRAUS, B., 2010. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-080-1.
- MÜHLPACHR, P., 2001. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2511-5.
- SOCHŮREK, J., 2001. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie I. díl, Úvod do sociálně patologie, sociálně patologické skupiny*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-494-3.
- SOCHŮREK, J., 2001. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl, Sociálně patologické jevy*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-495-1.
- SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1.
- VYKOPALOVÁ, H., 2001. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0337-4.

Internetové zdroje

- HRUŠKA, L., FUJAK, R., ŠEVČÍK, J. a kol., 2015. *Mapy budoucnosti*. [online]. [vid. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/prevence-dokumenty-mapy-budoucnosti-pdf.aspx>

MĚSTO RUMBURK, 2020. *Plán prevence kriminality v Rumburku na období 2020 – 2024* [online]. 2. 1. 2020 [vid. 4. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.rumburk.cz/cz/obcan-plan-prevence-kriminality.html>

TOUŠEK, L., 2014. Desk research. In: *Katedra antropologie FF ZČU* [online]. 4. 2. 2014 [vid. 4. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.antropologie.org/cs/metodologie/desk-research>

4 Seznam příloh

Dotazník výzkumu | Analýza pocitu bezpečí v Rumburk za rok 2019

4.1 Přílohy

4.1.1 Dotazník výzkumu | Analýza pocitu bezpečí v Rumburk za rok 2019

1. Bydlíte v Rumburku:

ANO

2. Bydliště, tj. ulice Vašeho trvalého pobytu nebo Vašeho skutečného bydliště v Rumburku:

.....

3. Pohlaví:

Muž

Žena

4. Věk:

15-25 let

26-60 let

60 a více let

5. Jste:

Student/ka

Zaměstnaný/á

OSVČ

Nezaměstnaný/á

Na rodičovské dovolené; nebo osoba pečující o osobu se zdravotním postižením

Senior / Invalidní důchodce

6. Způsob bydlení:

Panelový dům

Rodinný dům

Soukromý pronájem

7. Jak dlouho žijete ve městě Rumburk?

Od narození

Méně než 1 rok

Do 10 let

Do 20 let

20 let a déle

8. Cítíte se v okolí svého bydliště (ulice) bezpečně:

ANO

Spíše ANO

Spíše NE

NE

Nevím

9. Jak byste označil okolí svého bydliště:

- Problémové
- Bezproblémové
- Sociálně vyloučené¹

10. Jaká ulice je podle Vás ve městě Rumburk problémová?

.....

11. Jaká ulice je podle Vás ve městě Rumburk tzv. sociálně vyloučená?

.....

12. Jaké osoby vnímáte na ulici, kde se cítíte nejvíce ohroženi:

- Osoby pod vlivem alkoholu
- Osoby pod vlivem drog
- Osoby porušující veřejný pořádek
- Osoby spojené s vandalismem (ničení, znečišťování apod.)
- Osoby agresivní
- Jiné:

13. Jak často potkáváte policisty nebo strážníky městské policie ve městě Rumburk?

- Ani jednou
- Jednou
- 2 až 3krát
- 4 až 6krát
- 7 a vícekrát

14. Na které ulici ve městě potkáváte policisty nebo strážníky městské policie nejčastěji?

.....

15. Jak často potkáváte asistenty prevence kriminality ve městě Rumburk?

- Ani jednou
- Jednou
- 2 až 3krát
- 4 až 6krát
- 7 a vícekrát

16. Na které ulici ve městě potkáváte asistenty prevence kriminality nejčastěji?

.....

17. Jak důvěřujete policii / strážníkům městské policie?

- Velmi důvěřuji
- Spíše důvěřuji
- Spíše nedůvěřuji
- Nedůvěřuji

¹ Jedná se o lokalitu, kde dochází ke koncentraci osob žijících v nevyhovujících podmínkách, které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (např. dům, ulici, čtvrť, problémové místo apod.). Tato místa jsou okolními obyvateli negativně symbolicky označována.

18. Jak důvěřujete asistentům prevence kriminality?

- Velmi důvěřuji
- Spíše důvěřuji
- Spíše nedůvěřuji
- Nedůvěřuji

19. Jak jste spokojen/a s tím, jak se policie stará o bezpečnost v okolí Vašeho bydliště?

- Naprosto spokojen/a
- Spíše spokojen/a
- Spíše nespokojen/a
- Naprosto nespokojen/a

20. Čím by podle Vás mohla policie zvýšit svůj vliv při ochraně bezpečnosti obyvatel města Rumburk?

.....

21. Čím by podle Vás mohlo město Rumburk zvýšit svůj vliv při ochraně bezpečnosti obyvatel?

.....